

1979/80:32

Måndagen den 24 november

Kl. 11.00

Förhandlingarna leddes till en början av förste vice talmannen.

1 § Justerades protokollet för den 14 innevarande månad.

2 § Svar på interpellation 1980/81:34 om energipolitiken

Anf. 1 Statsministern THORBJÖRN FÄLLDIN:

Fru talman! Ingvar Carlsson har frågat mig om jag vill lämna en redogörelse för

om regeringen tänker utforma en långsiktig och genomtänkt politik för energisektorerna olja, kol, förnybara energikällor och vattenkraft,

när regeringen tänker fullfölja av riksdagen fattade beslut på energiområdet samt

hur regeringen tänker åstadkomma en kraftsamling i det politiska beslutsfattandet på energiområdet.

Jag vill redan från början avvisa Ingvar Carlssons påståenden att regeringen försummat energifrågorna. Den proposition som förelades riksdagen i våras innehöll såväl riktlinjer som tidtabell för de olika delfrågornas fortsatta behandling. Denna, av riksdagen godkända, tidtabell har därefter hållits. Det innebär bl. a. att riksdagen just nu behandlar en proposition om inrättande av en oljeersättningsfond och i början av 1981 kan motse en proposition om energipolitiken i stort, vilken bl. a. kommer att behandla de fortsatta sparåtgärderna, åtgärder för att minska oljeberoendet, den framtida myndighetsorganisationen på energiområdet m. m. Regeringen har därutöver tagit en lång rad energipolitiska beslut av betydelse, t. ex. dimensionering av den nya kraftledningen från Forsmark.

Alla vet att Sverige under framför allt 1960- och början av 1970-talet alltmer försattes i ett växande oljeberoende.

Socialdemokraterna sökte till en början möta denna utveckling med en utbyggnad av kärnkraften, en utbyggnad utan motstycke i något annat land. Vid 1973–1974 års oljekris var vi till 70 % beroende av oljan för vår

*Om energipoliti-
ken*

energiförsörjning. Samtidigt växte opinionen mot den farliga kärnkraften i styrka utan att socialdemokraterna till att börja med fäste något avseende vid detta. Vid denna tid blev man också alltmera medveten om de ökade energikostnadernas inverkan på ekonomin i stort.

Det dröjde dock till efter regeringsskiftet 1976 innan energipolitiken fick en ny inriktning. Den nya regeringen vidtog olika åtgärder både för att bereda vägen för ett energiförsörjningssystem i större utsträckning baserat på inhemska energikällor och för att öka energisparandet.

Jag vill t.ex. erinra om sparinsatserna i befintlig bebyggelse och inom näringslivet, det nya omfattande energiforskningsprogrammet 1978, insatserna för att stimulera utbyggnad av mindre vattenkraftverk, förslagen i folkpartiregeringens proposition våren 1979 osv.

Energipolitiken måste även i fortsättningen inriktas på att skapa ett bättre energisystem: ett energisystem som är mindre sårbart, som är mindre ekonomiskt betungande för landet och som ger god försörjningstrygghet; ett energisystem som är mer miljövänligt och som kännetecknas av ett ansvar mot framtida generationer.

Som jag redan nämnt lade regeringen efter folkomröstningen våren 1980 fram en proposition där de allmänna riktlinjerna för den fortsatta energipolitiken slogs fast. Huvudmålet för energipolitiken de närmaste åren blir att försöka hålla nere den totala energianvändningen och ersätta olja med andra energislag, helst inhemska och miljövänliga. I propositionen tog regeringen också upp säkerhetsfrågor i samband med användning av kärnenergi och redovisade naturgasavtalet med Danmark.

Ett viktigt led i denna politik utgör inrättandet av oljeersättningsfonden. Här satsas enligt regeringens förslag 1 700 milj. kr. under tre år för att stödja användningen av teknik som baseras på bl. a. inhemska bränslen i t. ex. värmecentraler, anläggningar för tillvaratagande av spillvärme, miljöåtgärder i koleldade anläggningar m. m.

Förberedelsearbetet med en proposition för hela energiområdet pågår som aviserat. I denna kommer att behandlas politiken för bl. a. olja, kol, vattenkraft och förnybara energikällor. Propositionen kommer också att bl. a. innehålla ett program för såväl energihushållning som oljeersättning.

Huvudmålsättningen i propositionen är att ersätta olja. Därmed fullföljs det arbete som påbörjades under den förra trepartiregeringen genom bl. a. energisparplanen för befintlig bebyggelse och satsningar på energisparande inom näringslivet. Programmet för oljeersättning för åren fram till 1990 kommer att bygga på förslag från bl. a. oljeersättningsdelegationen, utredningen om omställbara eldningsanläggningar och elanvändningskommittén. Den av regeringen nyligen framlagda propositionen om inrättande av en fond för investeringar i befintlig eller ny teknik i syfte att spara olja har jag redan nämnt. Kommunernas ansvar enligt lagen om kommunal energiplanering kommer att preciseras och vidgas.

Ett annat av energipolitikens mål måste enligt min mening vara att främja energihushållning. Vi måste vidare byta ut importerad energi mot inhemska

energi. Satsningar inom energiområdet med sikte på energihushållning och användning av inhemska energikällor har en stor betydelse för industrins utveckling. Ökade beställningar på energiknapp teknik, hushållning i befintlig bebyggelse, fjärrvärmesystem, vindkraft m. m. skapar förutsättningar för en positiv utveckling av industrin och främjar därmed sysselsättningen.

Styrmedel som skatter och avgifter bör i högre grad än hittills utnyttjas för att ge energianvändningen eftersträvad inriktning.

Användningen av el har inte ökat i den takt som de tidigare prognoserna visade. Den långsiktiga inriktningen mot ett kärnkraftsfritt samhälle senast år 2010 kräver också att det elöverskott vi får under 1980-talet används i syfte att minska oljeförbrukningen så att en avveckling av kärnkraften inte ytterligare försvåras. Detta bör kombineras med förbud mot direktverkande el i viss ny permanentbebyggelse.

Viktiga led i strävandena att minska oljeberoendet blir också det nya forskningsprogrammet och den effektivisering av sparinsatserna i befintlig bebyggelse som regeringen kommer att föreslå.

Dessa satsningar kommer liksom oljeersättningsfonden att finansieras genom skatter och avgifter inom energiområdet, vilket i sin tur också har spareffekter.

Enligt min mening kommer investeringarna att på litet sikt förbättra såväl vår ekonomi som vår konkurrenskraft. Dessa förslag fullföljer den nya inriktning som energipolitiken fick efter regeringskiftet 1976.

Regeringen avser vidare att i energipropositionen lägga fram ett förslag till en samlad myndighetsorganisation. Jag delar utredarens och flera remissinstansers uppfattning att en mer allmän samordning inte kan genomföras förrän 1982.

Förslag om en förbättrad reaktorsäkerhet lades fram redan i vårens energiproposition. Därefter har regeringen föreslagit i tilläggsbudget I att lokala säkerhetsnämnder skall inrättas fr. o. m. 1981. Arbetet med säkerhetsstudier för reaktorerna pågår. Det pågående säkerhets- och beredskapsarbetet på kärnkraftsområdet återkommer regeringen till i energipropositionen. Förhandlingar om att öka det samhälleliga inflytandet vid Oskarshamns kraftgrupp pågår. Regeringen har vidare givit energiskatteutredningen tilläggsdirektiv. Kommittén skall enligt dessa direktiv utreda modeller för ett ingripande mot övervinster i vattenkraftsproduktionen.

Regeringens syn på den roll kollet skall ha i vår svenska energiförsörjning kommer att läggas fram i den aviserade energipropositionen. Det finns enligt min mening anledning att vara försiktig med att föra in kol i det svenska energisystemet. Kol bör användas där inhemska bränslen inte är ett lämpligt substitut för olja. Det är också nödvändigt att berättigade miljökrav tillgodoses vid kolanvändningen.

Som exempel kan nämnas att regeringen har givit tillstånd till dels en koleldad hetvattencentral i Södertälje, dels en ombyggnad av det oljeeldade kraftvärmeverket i Västerås för eldnings med kol. Dessa beslut är självfallet betydelsefulla.

Upprustning och effektivisering av befintlig vattenkraft är viktig. En utvärdering av stödet till de små vattenkraftverken har genomförts och kommer att redovisas i energipropositionen. Exploatering av någon av de fyra outbyggda stora älvarna kommer inte att ske. Närmare riktlinjer i övrigt för vattenkraften lämnar regeringen i energipropositionen.

Vad avser det av riksdagen beslutade utvecklingsbolaget kommer detta att tas upp i energipropositionen i enlighet med riksdagens beslut i våras. Beträffande den särskilda beredskapsplan som riksdagen beställt pågår ett beredningsarbete inom regeringskansliet.

Sammanfattningsvis gäller alltså att vi är på god väg att få en energipolitik anpassad till 1980-talets krav och förhållanden. Jag bestrider att regeringen i något avseende varit försumlig. En representant för socialdemokraterna bör nog dessutom vara särskilt försiktig med sådana påståenden. För det är ju den politik som den socialdemokratiska regeringen utformade som nu visat sig inte hålla måttet.

Anf. 2 INGVAR CARLSSON (s):

Fru talman! Jag ber att få tacka statsministern för svaret på min interpellation. Statsministern har bemödat sig om att lämna ett ganska långt svar, men det blir ändå – eller kanske just därför – ganska avslöjande. De många orden kan inte dölja bristen på en genomtänkt energipolitik. Tvärtom kommer rörligheten på energiområdet fram tydligare än kanske någon gång tidigare.

Statsministern påstår flera gånger att energipolitiken i samband med regeringsskiftet 1976 fick en ny inriktning. Sanningen är ju den att då bröt den stora handlingsförklaringen ut, genom motsättningarna mellan de tre borgerliga partierna. Under två år grälade man ständigt, på energipolitikens bekostnad, tills regeringen till slut måste avgå. Visst kan man kalla detta en ny inriktning av energipolitiken, men en sådan inriktning är då inte mycket att skryta med.

Däremot nämner statsministern knappast folkomröstningen, som ju, i motsats till taktikspelet i 1976 års val, verkligen gett en bas för det fortsatta energipolitiska handlandet. Därmed har den oro som föranlett interpellationen blivit bestyrkt. Regeringen har inte förstått eller förmått dra slutsatsen att nu gäller det att efter folkomröstningen visa handlingsförmåga.

Sedan jag skrev min interpellation har dessutom Olof Johansson föreslagit att man nu – åtta månader efter folkomröstningen – skall tillsätta en kommission som skall utvärdera folkomröstningen. Det är ett förslag väl värdigt Grönköpings Veckoblad, men det är framfört av en person som är ledamot av regeringen, f. d. energiminister och vice ordförande i centerpartiet. Jag måste därför fråga statsministern: Finns det verkligen någon allvarlig tanke bakom detta förslag?

En av mina tre frågor i interpellationen gällde hur regeringen tänker sig att åstadkomma en kraftsamling i det politiska beslutsfattandet. Statsministerns svar är i korthet att förslag kommer om en samlad myndighetsorganisation men att den kan träda i kraft först 1982. Det är i och för sig en intressant

upplysning, men min fråga gällde det politiska beslutsfattandet, dvs. samordningen i kanslihuset. Det tjänar ju inte mycket till att samordna myndigheterna om regeringen inte förmår samordna sin egen verksamhet på området.

Här avslöjar verkligheten återigen regeringens oförmåga att komma fram till beslut. Inför folkomröstningen valde regeringen att som energiminister utse en person vars meriter var att han företrädde varken en energipolitisk eller en partipolitisk uppfattning. Det gällde att administrera en folkomröstning. Denna begränsade administrativa uppgift skötte statsrådet Petri på ett oklanderligt sätt.

Men man kan inte av statsrådet Petri begära att han efter folkomröstningen skall åstadkomma den kraftsamling på energiområdet som är nödvändig. I praktiskt taget alla andra länder har man valt en av de tyngsta politikerna till denna post – men så inte regeringen Fälldin. Tydligen kan man inte bli överens om en efterträdare, och då väljer man att inte göra något alls, dvs. låta det stanna vid det som var tänkt som ett provisorium.

Jag har i min interpellation också funnit anledning peka på något som jag finner formellt mycket betänkligt, nämligen att regeringen inte verkställer av riksdagen fattade beslut. Det gäller det statliga utvecklingsbolaget, åtgärder mot en akut oljekris och åtgärder mot övervinsterna i vattenkraftsproduktionen. Inte ens på områden där riksdagen fattar de nödvändiga besluten kan regeringen förmås handla.

Staten är ju i skriande behov av inkomster. Samtidigt gör sig ägare till vattenkraftsproduktionen enorma vinster på den stegring av energipriserna som ägt rum. Inte nog med att oljepriserna rusar i höjden på grund av OPEC-ländernas beslut. Detta drar med sig priset på övriga energislag, och konsumenterna får därför som extra påföljd betala de stora vinster som vattenkraftsföretagen kammar hem. Det är rimligt att en del av dessa vinster tillfaller samhället. Det behövs ingen långbänk för att rätta till det här. Kan vi, herr statsminister, förvänta oss ett förslag från regeringen i denna fråga under vårriksdagen 1981?

Till sist måste jag, fru talman, göra ett allmänpolitiskt påpekande med anledning av innehållet i statsministerns svar. Förmodligen för att dölja bristerna i det egna svaret polemiserar statsministern mot den energipolitik som fördes före 1976. Denna beskrivs som utformad och genomförd av socialdemokraterna på egen hand. Sanningen är ju den att vi inte under hela 1970-talet haft egen majoritet och att i energifrågan dessutom vänsterpartiet kommunisterna haft en från oss skild uppfattning. Energipolitiken 1970–1976 måste alltså ha utformats över blockgränserna i samverkan med minst ett av de nuvarande regeringspartierna. Verkligheten var denna: Fram till 1972 rådde nästan total enighet mellan de fem riksdagspartierna. Från 1972 till 1976 var i allt väsentligt folkpartiet, moderaterna och socialdemokraterna ense. Här avlämnar statsministern ett interpellationssvar där han alltså i realiteten går i polemik inte bara mot socialdemokraterna utan också mot de två övriga partierna i koalitionsregeringen.

Vi har fått vänja oss vid mycket i vårt parlamentariska liv på senaste tiden.

Om energipolitiken

Här delar statsministern i ett officiellt interpellationssvar ut örfilar till folkpartiet och moderata samlingspartiet. Därför måste jag fråga Thorbjörn Fälldin:

Har jag fått detta svar från statsministern i en trepartiregering, från en viss fraktion inom regeringen eller från ledaren för centerpartiet?

Anf. 3 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Fru talman! Jag har gått upp i den här debatten för att slå fast att linje 3 och folkkampanjen mot kärnkraft hade rätt i sin argumentation och i sina påståenden i samband med folkomröstningen. Linje 3:s argumentation har under de åtta månader som gått sedan folkomröstningen genomfördes visat sig vara helt korrekt, och den utveckling vi kan se framför oss visar mycket tydligt att detta kommer att framstå allt klarare ju längre tiden går. Jag vill belysa detta med några exempel.

Vi påpekade att vi skulle få ett stort elöverskott i Sverige. Det utlöste ett ramaskri utan like från dem som ville ha kärnkraft. De sade att detta ingalunda kunde bli fallet. Industriverket har nu lagt fram sina senaste siffror, och vi har – jag vet inte för vilken gång i ordningen under det senaste decenniet – fått oerhört nedbantade prognoser när det gäller behovet av elkraft. Således har SIND i sitt lägre alternativ, som är det mest trovärdiga och som de själva påpekar är det mest realistiska – det förutsätter en lägre utvecklingstakt, 2 % per år, i industri och annat än det högre alternativet gör – kommit fram till en nödvändig produktion av el 1990 på 112 TWh.

Energikommissionen, om någon kommer ihåg den, påstår att det skulle behövas 145 TWh. Konsekvensutredningen, som man får hoppas att de flesta har glömt – ett bottenapp i det svenska utredningsväsendet –, påstår fortfarande att det skulle behövas 138 TWh el 1990. Nu är således statens industriverk efter ytterligare några månader nere i 112, och då har man fortfarande räknat med en ganska hög tillväxt som det är osäkert om man kommer att uppnå.

Vi sade i linje 3 och folkkampanjen att det var realistiskt att räkna med ett elbehov av 105 TWh 1990. Det ligger fortfarande mycket väl inom möjligheternas gräns med litet större insatser på sparande och hushållning med elenergi. Med något sämre tillväxt än de 2 % som industriverket förutsätter är vi kanske 1990 nere i de 105 TWh som vi påstod skulle vara lagom. Därmed skulle flera av de reaktorer som här i landet har byggts och satts i gång för att producera kärnkraftsel inte ha behövts.

Kärnkraftsförespråkarna, linje 2-partierna, sade under folkomröstningskampanjen att vi skulle minska vårt oljeberoende med hjälp av kärnkraft. Det har inte minskat ett dugg av den anledningen utan därför att andra sektorer i samhället har minskat sin förbrukning av olja, vilket vi också påstod låg inom möjligheternas gräns.

Vi blev beskyllda för att vilja sota ner Sverige och göra det till ett Kolsverige. Nu är det de andra som håller på att föra in kol i stor skala i Sverige. Man är på väg att bygga t. o. m. kraftverk eldade med kol. Det finns krav på detta från kraftindustrin.

Låsningen till kärnkraft fortgår tyvärr. Vi vet nu att det finns långtgående planer på att genomföra en utbyggnad av hetvattentunnlar från kärnkraftverken, speciellt från Forsmark, till Stockholm och till min hemkommun Uppsala. Påtryckningarna är mycket hårda, och man kör fram detta som ett vettigt och bra alternativ i uppvärmningssektorn.

Man gör stor affär av att vi skall använda el till uppvärmning, och man säger: Det finns visst inget elöverskott, vi skall använda det till att värma upp våra hus i stället. Eluppvärmningskommitténs betänkande visar tydligt och klart – visserligen litet undansmuget på en sida i betänkandet – att man fram till 1990 kan ersätta ungefär 6 % av den nuvarande oljeförbrukningen med el. För att vinna en minskad oljeförbrukning på 6 % är man alltså villig att satsa oerhörda belopp för ombyggnad av våra värmesystem och låsa fast oss i ett system med el för uppvärmning. Det skulle vara intressant att veta vad man tänker producera el med efter år 2010 – en fråga som också ställdes under folkampanjen.

En annan viktig faktor när det gäller låsningen till kärnkraft är uranbrytningen. Det finns tydligen stor risk för att vi får koncessioner som tillåter uranbrytning i Sverige, fastän vi skall avveckla kärnkraften på 25 år, enligt vad svenska folket och riksdagen har sagt. Denna låsning till kärnkraften oroar mig och många andra som har trott på löftena om att vi skulle kunna genomföra en avveckling efter sekelskiftet.

Man måste självklart kritisera regeringen för att den fortfarande visar handlingsförlamning. Det beror naturligtvis på att det råder olika uppfattningar mellan partierna i regeringen. Jag kan mycket väl förstå att det då måste bli en handlingsförlamning. Regeringen har inte kunnat driva en energipolitik som har kunnat stoppa de tendenser som jag har talat om.

Mot den bakgrunden vill jag ställa några frågor till statsministern. Jag vill fråga om reaktorutbyggnaden men från en annan ståndpunkt än den Ingvar Carlsson representerar. Vi har detta stora elöverskott kartlagt tydligt och klart i elanvändningskommitténs betänkande och i SIND:s prognos. Vi behöver alltså inte bygga ut reaktorerna 11 och 12, åtminstone inte nr 12. Det kostar en massa pengar. Strömmen behövs inte. Folkomröstningens resultat blev "högst tolv reaktorer". Det kan tolkas så att man kan nöja sig med tio eller elva reaktorer. Det finns ingenting i folkomröstningens resultat som säger att tolv reaktorer skall byggas, utan högst tolv reaktorer skall byggas. Jag vill höra vad statsministern anser om tolkningen av "högst tolv" ännu en gång.

Sedan vill jag fråga om statsministerns syn på hetvattentunnlar och på uranbrytningen.

Slutligen vill jag säga några ord till Ingvar Carlsson om socialdemokratin. Jag håller med Thorbjörn Fälldin om att det inte är särdeles renommerande för en socialdemokrat att komma upp och tala om att man är för att driva fram alternativa energikällor och förbättra den svenska energiförsörjningen och stoppa kärnkraften. Även om ansvaret måste delas med alla partier – även med vårt parti fram till början av 1970-talet – tog socialdemokratin inte något intryck av den nya information som vi fick under hela 1970-talet. Det

kom upprepade rapporter i strid ström från 1972 och framåt, som påpekade allt det negativa i att bygga ut kärnkraften. Men socialdemokratin framhärddade. Ingvar Carlsson var en av de värsta kärnkraftshökarna i det partiet. Ni har alltså ett mycket stort ansvar. Ni ändrade er inte förrän under galgen – när olyckan hade inträffat i USA. Då visade det sig lämpligt att göra en helomvändning och börja plädера för en annan energipolitik.

Det talades mycket om linje 2 i folkomröstningen. Det sades att "vi har majoritet". Det framfördes av Olof Palme och andra personer. "Vinner linje 2, har vi majoritet i det svenska parlamentet, och då skall vi också genomföra det vi har lovat." Får jag fråga: Var finns linje 2 och den omtalade majoriteten nu?

Jag hörde i något pressuttalande nyligen att Ingvar Carlsson hade sagt att det finns inget samarbete med folkpartiet längre i energipolitiken, utan det är klippt. Då kan man fråga sig vad linje 2:s propåer var värda. Några exempel från linje 2:s och socialdemokratins påståenden under kampanjen:

Får vi inte bygga ut kärnkraft, kommer sysselsättningen att hotas. Det kommer att bli katastrof, sades det. Det är sant. Vi har katastrof på sysselsättningens område, stor arbetslöshet. Men det beror inte på brist på energi. Vi har samtidigt stora överskott på energi. Det hjälper inte upp sysselsättningen. Det sade vi från linje 3:s sida. Det ville linje 2 och socialdemokratin inte gå med på. Bo Södersten, framstående socialdemokrat från Kopparbergs län, visade fram utredningar, enligt vilka det skulle bli jämmer och elände. Kvarnsveden skulle läggas ned osv. på grund av brist på elkraft, om man inte fick bygga sina tolv reaktorer. Ingenting av detta var sant.

Det finns många andra exempel som gör att socialdemokrater som Ingvar Carlsson bör vara litet mer försiktiga och inte nu framstå som något slags energipolitikens framsynta bevarare. Ni har i stor omfattning drivit fram kärnkraftsutbyggnaden i Sverige. Det skall ni också ta ansvaret för.

Anf. 4 Statsministern THORBJÖRN FÄLLDIN:

Fru talman! Bristen på besked i sakfrågor från Ingvar Carlssons sida och från socialdemokratins sida är slående. Jag kan inte tolka den meningslösa skendebatt som förs från socialdemokratiskt håll om det politiska beslutsfattandet och energiministerfrågan på annat sätt. Något bidrag i sak från socialdemokraterna om hur energipolitiken skall utformas har vi inte fått lyssna till i dag heller.

Det måste vara denna brist på sakståndpunkter som är orsaken till att man försöker misstänkliggöra regeringen och göra ett stort nummer av frågan om vem inom regeringen som handlägger energifrågorna.

Vad är det som brister, Ingvar Carlsson? Först och främst har vi ingen brist på energi. Vi har sedan tidigare kraftfulla sparinsatser vad beträffar bostäder och näringsliv, och vi kompletterar nu dessa med oljeersättningsfonden. Vi försöker genom skärpt beskattning ytterligare påverka hushållningen med energi. På förslag av Olof Johansson lades ett omfattande forskningsprogram fast 1978, och nu kommer en fortsättning på detta i den proposition som

enligt riksdagens godkända tidstabell skall läggas fram i början på nästa år.

Regeringen har sagt nej till uppförandet av 800-kilovoltsledningen. Detta beslut markerar att kärnkraften skall vara en parentes, i enlighet med vad företrädare för samtliga linjer i folkomröstningen sade. Vi har fått det första naturgasavtalet och undersöker möjligheterna för ytterligare gasleveranser till Sverige, för att diversifiera vår energiförsörjning och inte bli så ensidigt beroende av oljan. Dessa åtgärder är viktiga komplement till hushållningsinsatserna och arbetet med att introducera de inhemska energikällorna.

Uppdelningen av energifrågorna på flera departement är inte någon uppfinning av den nu sittande regeringen. Ingvar Carlsson borde bättre än andra känna till detta, eftersom han var en av fyra föredragande ministrar i den proposition som socialdemokraterna lade fram 1975. Hur Ingvar Carlsson nu än försöker urskulda sig på socialdemokratins vägnar för att man inte hade egen majoritet i riksdagen är det väl ändå klart, att man hade möjlighet att ändra på denna uppdelning av energifrågorna.

Diskussionen i dag blir mer och mer egendomlig. Ingvar Carlsson ifrågasätter om det är en fraktion inom den nuvarande regeringen som står bakom det nu lämnade svaret. Gick det till på det sättet när den socialdemokratiska regeringen hade fyra föredragande i samma ärende? Det kanske var så, fastän vi som verkade som opposition i riksdagen utgick ifrån – vilket i varje fall gäller nu – att interpellationssvar som lämnas i riksdagen faktiskt är svar å regeringens och inte å någon fraktions vägnar. Jag skulle vilja ha klarhet i om de svar som lämnades på den socialdemokratiska tiden var uttryck för uppfattningar som hystes av någon fraktion inom regeringen.

Det är ju i själva verket så, Ingvar Carlsson, att det första steget mot en samordning av energifrågorna togs av den förutvarande trepartiregeringen i och med att jag utsåg landets förste energiminister. Det är sanningen.

Jag har redan i mitt svar till Ingvar Carlsson nämnt att det inom regeringskansliet förbereds förslag till en samlad myndighetsorganisation. Innan denna är genomförd är det enligt min uppfattning inte meningsfullt att ändra departementsindelningen. Tvärtom skulle en sådan åtgärd kunna medföra störningar i arbetet mellan departementen men framför allt mellan dessa och de berörda myndigheterna.

Regeringen verkställer inte av riksdagen fattade beslut, säger Ingvar Carlsson. Det påståendet har ingen grund. Jag har redan i mitt svar sagt att det kommer att läggas fram förslag beträffande utvecklingsbolaget. Jag har redan sagt att vi har gett en utredning tilläggsdirektiv för att klara ut frågan hur beskattningen skall utformas i ett läge där inkomsterna i vattenkraftsföretagen ökar kraftigt därför att energipriserna och därmed också priset på elektricitet stiger.

Nu framställer Ingvar Carlsson denna fråga som om en särbeskattning skulle kunna åstadkommas genom att man bara sätter sig ned och skriver en lagtext. Även om Ingvar Carlsson inte funderat över detta tror jag att det finns andra inom socialdemokratin som gjort det och kommit fram till att det

inte är så rasande enkelt att åstadkomma dessa särbeskattningsregler – för det är ju det saken gäller. Men vi har gett en utredning direktiv att så snart det går komma med förslag till nya sådana regler.

Några ord också om det som Oswald Söderqvist var inne på.

Alla tycks vara överens om att vi i dag har ett kraftigt elöverskott. Jag kan dock personligen inte underlåta att i detta sammanhang påminna om de påstående som kärnkraftens anhängare förde fram i folkomröstningsdebatten. Man sade rakt ut att sysselsättning och välfärd skulle komma i stor fara, om linje 3 fick majoritet. Vi skulle då inte få elektricitet ens till det nödvändigaste. Man gav olika exempel på detta: stearinljuset, bönderna skulle få börja handmjölka, man skulle inte ha möjlighet att driva sin tvättmaskin utan man skulle få gå till klappbryggorna osv. Nu visar krafthushållningsrapporter från centrala driftledningen att elanvändningen vid utgången av 1980 kommer att ligga på i storleksordningen 7 à 8 TWh lägre än vad konsckvensutredningen ansåg. Såvitt jag förstår är det prognoserna för elanvändningen som slagit mest fel.

Argumenten för kärnkraften var att vi måste klara det behov av el som blir ofrånkomligt: eljest går det illa, industrin kan inte gå för fullt osv. Men dessa prognoser har slagit grundligt fel. Det är mot den bakgrunden som Olof Johansson gått ut och frågat: Vad betyder högst tolv? Är ni villiga att pröva om det är ekonomiskt klokt och om det är energiförsörjningspolitiskt klokt att under alla omständigheter bygga de tolv reaktorerna? Eller betyder högst tolv att de partier som stod bakom den formuleringen nu i ljuset av vad vi erfarit kan tänka sig att inte bygga exempelvis den tolfte reaktorn?

Nu behöver vi inte föra den debatten längre, eftersom de besked som kommit i den offentliga debatten säger ifrån att man bör bygga de tolv reaktorerna. Ett beslut om att inte bygga de tolv reaktorerna måste fattas här i riksdagen i form av ett upphävande av det tillstånd som den socialdemokratiska regeringen gav redan på sin tid. Det är sakläget. Därför måste inriktningen av energipolitiken bli den jag har redovisat i interpellationssvaret. Inriktningen måste bli – och det är mitt svar till Oswald Söderqvist – att vi utnyttjar den el som finns tillgänglig på ett sådant sätt att det inte binder Sverige vid en hög elanvändningsnivå utan på en flexibilitet i energiförsörjningssystemet, så att vi verkligen kan länka av kärnkraften, något som alla var överens om i folkomröstningen.

Anf. 5 INGVAR CARLSSON (s):

Fru talman! Först ett par ord till Oswald Söderqvist. De tre linjerna i folkomröstningen – 1, 2 och 3 – byggdes upp för att verka i folkomröstningen. I och med att folkomröstningen har ägt rum är det de politiska partierna som har övertagit ansvaret. Det är det vi har uttalat, och det är egentligen en självklarhet. Vad företrädarna för linje 2 i folkomröstningen ville var att vi skulle använda elöverskottet till att minska oljeberoendet. Det är det som partierna nu har ett ansvar för. Vi förväntar oss att regeringen lägger fram propositioner med den avsikten, och då är elöverskottet en tillgång. Jag kan nämna för Oswald Söderqvist att bara 1981 kommer vi att dra ner oljenotan

med lågt räknat 2 miljarder kronor, och jag tror att i varje fall regeringen, med den budget man har, är ganska tacksam över det ekonomiska tillskottet.

Sedan tror jag inte att man, som Oswald Söderqvist, skall göra ideologi av det här med kärnkraft. Jag var nyligen på ett besök i Sovjetunionen och fick där redovisat hur en kommunistisk regering satsar massivt på kärnkraft på ett sätt som vi inte någon gång har planerat i det här landet.

Jag skulle något utförligare vilja ta upp energifrågans handläggning i regeringen. Där faller statsministern återigen tillbaka på situationen 1975. Ja, det är riktigt att vi då hade fyra ansvariga statsråd på energiområdet, men antalet har nu ökat till sex. Jag tycker att den utveckling vi haft på detta område borde ha lett till en motsatt utveckling – en koncentration av ansvaret för att kunna driva den kraftfulla energipolitik som nu är nödvändig. Jag är helt övertygad om att hade vi haft regeringsansvaret, så hade en utveckling skett åt det hållet och inte i motsatt riktning.

Nu är det inte så att det är bara jag som drivit den här debatten, utan jag har under helgen läst att både moderaternas partisekreterare Lars Tobisson och folkpartiets ledare Ola Ullsten varit ute och tagit upp saken. Då måste jag ställa den klassiska frågan: Är det här ett privat slagsmål eller får man delta? Är det här ett privat gräl, som bara regeringspartierna får medverka i, eller får också vi i oppositionen delta i diskussionen om vad som är en lämplig samordning politiskt sett av energifrågan? Det tycker jag är viktigt, därför att jag tror att en del av den handlingsförklaring som vi nu upplever skulle kunna avhjälpas, om man hade en annan organisation för handläggningen av energifrågan i kanslihuset.

Sedan ställde jag tre frågor i mitt inlägg.

Den första frågan gällde Olof Johanssons kommission, och jag tycker det är ganska viktigt att vi får ett svar på den frågan, för vi kan inte betrakta en regeringsledamot som vilken person som helst. Vi har att utgå från den proposition som presenterades för riksdagen våren 1980, alltså för ungefär ett halvår sedan, där man säger: "Folkomröstningens utslag innebär att tolv reaktorer får användas under sin tekniska livslängd, vilken bedöms vara 25 år." Då har ju riksdagen, ansvariga myndigheter och alla organ utgått från att detta är ett auktoritativt besked från regeringen, och utifrån det handlar man. Så kommer plötsligt ett statsråd – f. d. energiminister, vice ordförande i centern – och säger: Man borde tillsätta en kommission för att utvärdera folkomröstningsresultatet – åtta månader efter folkomröstningen.

Då måste vi ställa frågan: Vad i all sin dar är detta? Och därför utprepar jag också min fråga: Vill statsministern klart och entydigt deklarerat att detta inte är uttryck för någon vilja från regeringens sida? Skulle det vara ett besked från regeringen begär jag å riksdagens vägnar att vi får en proposition i ärendet, en proposition som redovisar sakskalet för detta och hemställer att riksdagen skall uttala sig för denna ändrade inriktning av energipolitiken. Annars måste jag betrakta detta som ytterligt underliga piruetter av ett statsråd.

Den andra frågan, om den politiska kraftsamlingen, har jag redan

berört.

Den tredje frågan gäller övervinsterna på vattenkraft. Jag tycker det är mycket upprörande att här finns företag som tidigare har varit stora industriföretag men som också haft kraftverk och drivit en kombinerad verksamhet och då använt en del av vinsterna från kraftverken till industriell utveckling. Man kan diskutera principerna – om detta är bra eller inte – men jag tror att medlen kommit till en någorlunda vettig användning.

Vi ser nu exempel på hur dessa kraftföretag gör sig av med den tunga industridelen, den som ger sysselsättning, och därvid gör de sig enorma vinster. Detta kan varken regeringspartierna eller vi finna vara rimligt. Detta är något som regeringen bör sätta stopp för så snabbt som möjligt. Det är mot den bakgrunden jag frågat om inte regeringen snabbt kan lägga fram förslag om en skatt på dessa vinster. Jag vill påstå, fru talman, att detta inte är något svårt eller något komplicerat förslag. Det är en mycket enkel åtgärd att vidta om bara viljan finns.

Anf. 6 HADAR CARS (fp):

Fru talman! Elanvändningskommittén har nämnts i debatten, och min kommentar till dagens debatt begränsar sig helt till elanvändningskommitténs rapport.

Kommittén har i sitt arbete utgått från det energipolitiska beslut riksdagen fattade så sent som i våras. Från den utgångspunkten konstaterar kommittén att förutsättningarna finns för att utnyttja landets eltillgångar och därigenom spara betydande mängder olja – olja till ett årligt värde av flera miljarder kronor. Denna oljebesparing, som också har många positiva miljöeffekter, går att genomföra till låga kostnader, på ett samhällsekonomiskt klart lönsamt sätt. Den går också att genomföra på ett sådant sätt att den inte ekonomiskt eller på annat vis binder samhället till en hög elförbrukning när kärnkraften avvecklas.

Ett överskott är för mig något som blir över, något som man inte har användning för. Med den definitionen har Sverige nu inget elöverskott, men en värdefull tillgång på el.

Anf. 7 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Fru talman! Till Thorbjörn Fälldin vill jag först säga att det är klart att vi vet att regeringen tidigare sagt att vi skall ha tolv reaktorer. Jag och många andra kärnkraftsmotståndare beklagar att regeringen tolkar utslaget i folkomröstningen om högst tolv reaktorer till att det skall vara tolv. Det borde ha funnits möjligheter till en annan tolkning eftersom högst tolv inte behöver betyda precis tolv utan också kan betyda mindre. Vi har nu än en gång fått regeringens inställning bekräftad, och det var anledning till att jag ställde min fråga.

Genom utbyggnaden av kärnkraften uppstår bindningar som är svåra att göra sig av med. Det blir bindningar – jag kommer tillbaka till dem då jag polemiserar mot Ingvar Carlsson – genom att vi får en hög användning av el inom alla områden, och den elen måste någon gång produceras. Skall den

inte produceras med kärnkraft, vad skall den då produceras med efter år 2010, 2015 eller 2020, då avvecklingen skall sättas i gång? Det är detta som är det intressanta.

Jag vill upprepa mina två ytterligare delfrågor till statsministern, vilka jag inte fick svar på. Det gäller synen på hetvattentunnlar och på uranbrytning i Sverige. Som jag kan se det föreligger stor risk att vi får en hetvattentunnel från Forsmark. Det blir ytterligare en bindning till och ett beroende av en stor elproducent – nu kärnkraftsreaktor – men vad blir det sedan?

Självklart, Ingvar Carlsson, var linjerna i folkomröstningen formerade för just det tillfället. Det var det jag sade. Vi som står bakom linje 2, dvs. de båda partier som stöder linje 2, sade man, skall se till att det här blir genomfört, för vi har en majoritet bakom oss i riksdagen. Det sade Ingvar Carlsson själv här i riksdagen och vid många andra tillfällen i offentliga sammanhang, när vi möttes i debatter. Det sade också Olof Palme med mycket stor emfas. Det är alltså inte jag som sagt att linje 2 skulle gälla efter folkomröstningen, utan det är ni själva som sagt att de två partierna bakom linje 2 skulle garantera det.

Energipolitiken är inte någon ideologisk fråga för mig och inte heller för mitt parti. Energipolitiken är en praktisk, ekonomisk fråga som är viktig för arbete och välfärd i Sverige precis som i alla andra länder.

Sedan några ord om oljeberoendet, och det blir då också ett påpekande till Hadar Cars. Han talar så mycket om oljeberoendet. Elanvändningskommittén har kommit fram till att man kan spara in 1,4 miljoner kubikmeter lätt eldningsolja och 0,3 miljoner kubikmeter tung eldningsolja genom att använda 14–15 TWh kärnkraft, dvs. motsvarande produktionen från tre stora reaktorer. Det är 6 % av vårt nuvarande oljeberoende. Det är klart att man på det här sättet kan spara pengar, och det är säkert bra om man kan spara in 2 milj. kr. i budgeten nästa år. Men, och därmed återkommer jag till vad jag sade till Thorbjörn Fälldin tidigare, hur skall man producera elströmmen sedan? Man säger ju att kärnkraften skall avvecklas och att man ordnat det så fint för sig att det inte behöver bli några bindningar. Vad skall man ta till? Blir det kol? Kommer vi att få hetvattentraler, eller vad skall man hetta upp vattnet med när man plockar bort elpannor och elpatroner? Eller skall man fortsätta att producera el för uppvärmning, och hur skall i så fall denna el produceras?

En omläggning till eluppvärmning är dessutom inte billig. Bindningen här är den stora allvarliga frågan i dagens läge. Överskottet av elproduktion från kärnkraftverken, som verkligen är ett överskott, ser man till att göra sig av med genom att använda det i värmesystemen. Men för detta krävs det ombyggnader, och det krävs pengar. Sedan måste man naturligtvis på något sätt fortsätta att producera el. Det är inte bara fråga om vattenburen elvärme – det kommer att bli en fortsatt ganska stor satsning även på direktvärmade el. Det framgår av elanvändningskommitténs betänkande. Det är inte så enkelt att ersätta elektriciteten, utan det kommer att bli förenat med stora problem. För att bli av med kärnkraftsöverskottet kör man alltså in det i

*Om energipoliti-
ken*

värmesystemen. Det hade varit mycket bättre att satsa på alternativet direkt. Då hade vi inte fått några avvecklingssvårigheter om 25–30 år.

Anf. 8 PÄR GRANSTEDT (c):

Fru talman! Jag begärde ordet sedan jag hört den värderade ordföranden i elanvändningskommittén sammanfatta kommitténs resultat. Det är klart att det alltid är vanskligt att göra en kort sammanfattning av ett tjockt betänkande, och därför känner jag mig förpliktad att göra några nyanseringar av denna sammanfattning.

Hadar Cars sade att elanvändningskommittén kommit fram till att elöverskottet kan användas för att spara olja. Det är i och för sig riktigt. Man har gjort en mycket grov uppskattning av det totala, tänkbara, teoretiska utrymmet för hur man kan använda el i oljebesparande syfte. Man har visat att ett sådant utrymme finns. Men hur man i den praktiska verkligheten skall få alla berörda fastighetsägare att gå över till elanvändning under de närmaste åren har elanvändningskommittén naturligtvis inte haft några som helst möjligheter att utreda. Man kan alltså inte säga att elanvändningskommittén visar att detta faktiskt är möjligt i praktiken.

Dessutom tycks de prognoser som SIND nu lägger fram visa ett ännu större överskott än det som elanvändningskommittén har haft anledning fundera över. Elanvändningskommittén har vid sina beräkningar i huvudsak utgått från det som nu tycks bli SIND:s högre prognos.

Vidare sade Hadar Cars att elanvändningskommitténs beräkningar visar att det skulle vara samhällsekonomiskt lönsamt att ersätta olja med el. Det är också ett ganska tveksamt påstående. Elanvändningskommitténs beräkningar utgår nämligen från att alla fasta kostnader, alltså alla investeringar i kärnkraftverk, nya kraftledningssystem m. m., så att säga redan är gjorda och att de inte behöver ge någon avkastning. Man har alltså i sina beräkningar utgått från den rörliga kostnaden i elproduktionen, och på det sättet har man fått en samhällsekonomisk lönsamhet.

Men om man begär att det kapital som lagts ned i våra kärnkraftverk, och det är ju som alla vet inte litet, skall förräntas och amorteras på ett något så när normalt sätt, kan man inte säga att det här är en lönsam hantering, utan att det närmast är en förlustverksamhet för samhället – en förlust som vi har dragit på oss genom den kärnkraftsutbyggnad som nu pågår.

Jag tycker att det är viktigt att göra dessa nyanseringar av den bild som givits av elanvändningskommitténs resultat.

Fru talman! När jag ändå har ordet kan jag inte låta bli att konstatera att Ingvar Carlssons och andra socialdemokraters utläggningar i talarstol efter talarstol om handlingsförklaring på energiområdet måste bygga på något slags uppfattning om ordets makt över tanken. Om man sätter sig ned och funderar litet grand över vad som har hänt på energipolitikens område alltsedan Thorbjörn Fälldin tillträdde som statsminister första gången, kan man bara konstatera att detta varit den mest aktiva perioden någonsin i det här landet när det gäller energipolitik.

Under den första Fälldinregeringen fick vi äntligen fart på forskning kring

alternativa energikällor och energihushållning i det här landet. Vi fick i gång ett ordentligt system för att stödja energibesparande investeringar inom industrin. Vi fick en ny byggnorm, som innebär kraftigt ökad energihushållning för nya byggnader. Vi fick ett mångmiljardprogram för energibesparande investeringar i befintliga fastigheter. Medan allt detta skedde på regeringens initiativ sprang socialdemokraterna bara omkring och talade om handlingsförklaring.

Under den ganska korta tid som gått sedan den andra Fälldinregeringen tillträdde har vi först haft en folkomröstning om energifrågan. Vi har fattat principbeslut i riksdagen om hur energipolitiken skall hanteras i fortsättningen. Vi har fått på riksdagens bord ett förslag om en oljeersättningsfond. Vi har fått ett förslag, som regeringen handlägger, om ett nytt energiforskningsprogram, och vi kommer att få en omfattande energiproposition till våren – eller rättare sagt till vintern.

Under tiden för socialdemokraterna en debatt om statsrådsposter och talar om handlingsförklaring. Jag tycker att det är att sätta väldigt liten tilltro till svenska folkets förmåga att självt se vad som händer, när man argumenterar på det sättet.

Får jag dessutom fråga Ingvar Carlsson vad socialdemokraterna menade när man sade, att kärnkraften avvecklas i den takt som är möjligt med hänsyn till behovet av elektrisk kraft för upprätthållande av sysselsättning och välfärd? Man knöt alltså i linje 2 kärnkraftsanvändningen här i landet direkt till behovet av elektrisk kraft. Om vi nu ser av prognoser att vi inte behöver all den elektriska kraft som tolv reaktorer skall producera till år 1990, vill jag fråga: Anser Ingvar Carlsson att det ändå är förenligt med de utfästelser som linje 2 gjorde att vidhålla att alla dessa reaktorer skall byggas ut och tas i drift?

Anf. 9 Statsministern THORBJÖRN FÄLLDIN:

Fru talman! Fakta kvarstår, Ingvar Carlsson: till skillnad från situationen på den socialdemokratiska tiden är det en energiminister som är huvudansvarig, och vi är nu i färd med att utarbeta ett förslag om en mera sammanhållna myndighetsfunktion. Jag har redan sagt att det, i avvaktan på att denna samordning sker, vore oklokt att göra en departementsreform. Den här samordningen av myndighetsfunktionerna beräknas kunna ske tidigast 1982, och det är i anslutning till ett genomförande av denna sammanhållna myndighetsfunktion som det kan finnas skäl att se över departementsorganisationen.

Sedan de tre frågorna. På den första frågan, om Olof Johanssons uttalande, har jag redan svarat. Får jag för tydlighetens skull – om det inte har gått fram till Ingvar Carlsson – säga att det inte behöver råda något tvivel om att jag och andra centerpartister respekterar folkomröstningen. Vi förklarade redan när vi begärde en folkomröstning att den i praktiken skulle komma att bli beslutande, och det sade vi också efter folkomröstningens genomförande. Men just därför har den diskussion, som Olof Johansson har satt i gång, fyllt sitt ändamål. Han har ställt frågan till de partier som stod

bakom formuleringen "högst tolv reaktorer": Vad betyder det? Finner ni några möjligheter med hänsyn till utvecklingen att ge besked om hur ni ser på det? Är det under alla omständigheter tolv, eller kan det betyda elva? Och svaret har kommit. Därmed är frågan utagerad. Vi respekterar folkomröstningen; jag upprepar det än en gång.

Utvecklingsbolaget – jag har redan svarat att det kommer att tas upp i propositionen.

Vinstutvecklingen i vattenkraftverken – jag har redan svarat att vi har lämnat över den frågan till en parlamentarisk utredning. Jag konstaterar att socialdemokraterna i varje fall fram till nu har motsatt sig en särredovisning av ekonomin för olika kraftslag. Det kravet har framförts från centerhåll genom åren, men ni socialdemokrater har gått emot det.

Har ni ett fixt och färdigt förslag, lägg då fram det för den parlamentariska utredningen, så får vi titta på det och därmed få en snabbare lösning av frågan. I själva sakfrågan delar jag nämligen uppfattningen att det är nödvändigt att se över skattereglerna i det här avseendet mot den bakgrund som Ingvar Carlsson har tecknat.

Jag summerar än en gång: Den typ av debatt som Ingvar Carlsson här driver är ju i långa stycken en skendebatt. Ingvar Carlsson har nämligen inte kunnat ge besked om vari den påstådda handlingsförlamningen skulle bestå.

Till Oswald Söderqvist och synen på hetvattentunnlar. Min personliga uppfattning är att det föreligger en risk för framtida bindningar eftersom det gäller stora investeringar. Alla partier är numera eniga om att kärnkraften skall vara en parentes, och det var väl mot den bakgrunden som Vattenfall inte ville rekommendera hetvattentunnlar i sina petita. Nu vet vi att man håller på att undersöka om de ekonomiska förutsättningarna är annorlunda. Men litat man inte så blint på driftsäkerheten i kärnkraftverken, krävs det ganska betydande investeringar för att man skall kunna ta andra uppvärmningsmöjligheter i anspråk, om kärnkraftverken måste ställas av. Jag tror att det blir väldigt svårt att finna någon lönsamhet i sådana åtgärder.

Själv tror jag, med anledning av vad Hadar Cars sade här, också att man i hetvattencentraler och i andra sammanhang där man i dag eldar med olja måste behålla flerbränslemöjligheten. Då kan man under den här tiden gå in med eluppvärmning men ha kvar flexibiliteten. Det är på det viset man får utnyttja det elöverskott som man har – jag fortsätter att tala om det som ett elöverskott – inte minst därför att den ursprungliga motiveringen för kärnkraften ju har varit att den skulle täcka det elbehov som skulle uppstå.

En sak till är också viktig i samband med de här besluten, och det är att se till att arbetet med introduktion av alternativen inte försvåras eller sätts åt sidan därför att man strävar efter att placera den el som kärnkraftverken kommer att producera. Det här är en mycket viktig del av den framtida energipolitiken. För om vi inte är framgångsrika i strävandena att introducera alternativen, då kommer frågan om avvecklingen av kärnkraften upp, vilka alla nu säger sig vara ense om. Tidpunkten eller rättare sagt takten kan

man diskutera. Men om vi inte varit framgångsrika när det gäller att introducera alternativen, kommer avvecklingen i praktiken att bli svår. Och här har alla partier ett gemensamt ansvar, eftersom alla partier har sagt att kärnkraften är en parentes.

Vad uranbrytningen beträffar sades från alla i folkomröstningen, om jag minns rätt, att det för ett genomförande av tolvreaktorsprogrammet inte behövdes någon svensk uranbrytning. Jag har utgått från att det råder politisk enighet om att vi inte skall börja bryta och exportera uran utan att känna till den slutliga användningen av detta uran; det kan mycket väl gå till atombombsframställning. Vi strävar i stället efter – och det har jag förstått att vi gör samfällt – att få stopp på kärnvapenupprustningen, få stopp på det vansinne som ligger i den utvecklingen. Då skall vi inte lämna aktiva bidrag till denna genom att bryta och exportera uran.

*Om energipoliti-
ken***Anf. 10 HADAR CARS (fp):**

Fru talman! Elanvändningskommittén vill genom sina förslag medverka till och underlätta en övergång till fasta bränslen – torv, biomassa och kol – den dag då den nuvarande eltillgången ersätts av knapphet. Kommitténs förslag syftar till att snabbt minska användningen av olja men i ett längre perspektiv även av el för uppvärmningsändamål.

Kommittén understryker nödvändigheten av en snabb utveckling av alternativ energi, t. ex. sol- och vindkraft, och vill genom sina förslag medverka till detta.

Flexibiliteten i energianvändningen har, som statsministern underströk, varit en riktpunkt i kommitténs arbete. Möjligheten att under 1980-talet få till stånd ett snabbt utnyttjande av tillgänglig elkraft sammanhänger bl. a. med den framtida energibeskattningen. Denna fråga är under fortsatt utredning.

Anf. 11 INGVAR CARLSSON (s):

Fru talman! Jag noterar i och för sig med tillfredsställelse att Thorbjörn Fälldin uttalar sig positivt om att man bör angripa övervinsterna. Statsministern är väldigt angelägen om att betona hur viktigt det är att man noggrant går igenom saken, utreder osv. Om jag jämför denna oerhörda noggrannhet på det här relativt lilla och okomplicerade området med den brådska, utan motsvarande noggranna utredningar, som regeringen hade att klippa till i fråga om pensionernas värdebeständighet och basbeloppet, måste jag säga att det är en dålig balans i regeringens ansvarskänsla när det gäller olika samhällsområden. Jag tror att det hade varit bättre om regeringen gjort tvärtom: utrett det här med basbeloppet litet noggrannare och gått fram snabbare med beskattningen av vattenkraftföretagen. Den misstanke jag innerst inne har är naturligtvis att moderaterna ligger bakom detta och bestämmer – driver på när det gäller basbeloppet och bromsar när det gäller vattenkraften, för de hade ju en reservation i riksdagen beträffande vattenkraften.

Sedan, fru talman, vill jag försöka avsluta debatten genom att säga att

bakgrunden till det jag har tagit upp i dagens diskussion är folkomröstningens resultat, som innebär att vi skall avveckla kärnkraften, inte fram till 1990 som linje 3 förordat utan fram till år 2010. Men även en avveckling fram till 2010 kommer att ställa mycket stora krav på hushållningsåtgärder, på att ta fram förnybara energikällor och på vår förmåga att minska vårt oljeberoende samtidigt som vi skall avveckla kärnkraften. Detta är stora och svåra uppgifter, och jag har ställt mina frågor därför att jag är orolig för att regeringen inte tillräckligt snabbt och kraftfullt angriper dessa problem och långsiktigt arbetar med dem. Det är detta och ingenting annat som är bakgrunden till att jag också tagit upp organisationsfrågorna. Det är därför ytterligt märkligt att Oswald Söderqvist använde huvuddelen av sina inlägg till att attackera mig som företrädare för linje 2. Tänk om jag i stället försökte driva folkpartiet, som jag samarbetade med i linje 2, framför mig och påminna dem om folkomröstningen, och tänk om Oswald Söderqvist drev sina vänner från folkomröstningen, centern, framför sig – då skulle vi kunna göra nytta. Men Oswald Söderqvist är så fast i det gamla att han inte kan tänka sig att man här skulle kunna åstadkomma något positivt tillsammans. Därmed skall jag inte ödsla fler ord på Oswald Söderqvist.

Jag konstaterar att det som har gjort mig kanske allra mest oroad är det totala misslyckandet på hushållningsområdet. Bostadsstyrelsen visar att hälften av de belopp som satsats i bidrag till energisparande åtgärder varit bortkastade pengar. Thorbjörn Fälldin själv sade i 1976 års valrörelse att det bara var att spara, så skulle vi på tio år kunna stoppa kärnkraften. Detta har ju visat sig vara totalt oriktigt, och därför gäller det att angripa problemen på bred front, med en lång rad olika åtgärder – åtgärder som regeringen nu måste ha kraft att ta fram.

Mot den bakgrunden är det fantastiskt att både statsministern och Pär Granstedt frågar om socialdemokraterna har uppfattningen att elöverskottet är så stort att vi inte behöver det tolfte aggregatet. Vi har alltså en regering som för ett halvår sedan lagt fram en proposition som utgår från att de tolv aggregaten skall byggas. Utifrån detta besked planerar samtliga berörda parter. Då är det ju regeringens sak, och inte socialdemokratins som är i opposition, att redovisa för riksdagen om man inom regeringen har kommit fram till en annan uppfattning.

Jag måste återigen rikta den uppmaningen till regeringen – inte minst eftersom ytterligare en partiledare har kommit in i plenisalen – att, om man vill ändra sin proposition från i våras, lägga fram en ny proposition.

Herr Ullsten skakar på huvudet, och det tar jag som ett svar.

Är det så att man inte har uppfattningen att propositionen skall ändras, är uttalandena av Olof Johansson, frågan från Thorbjörn Fälldin till mig och inlägget av Pär Granstedt fullständigt meningslösa.

Det måste vara någon ordning och reda i svensk politik. Den oreda som nu breder ut sig inom energipolitiken, skogspolitiken osv., är djupt olycklig i ett skede då Sverige skulle behöva en långsiktig och genomtänkt politik.

Fru talman! Det som man är rädd för beträffande energipolitiken är ju att det skall bli som i den gamla historien om mannen som försökte klippa grisen:

mycket skrik men litet ull. Det är sådant som alltför mycket har fått prägla energipolitiken: en väldig mängd vackra ord men väldigt litet av handling, och det är egentligen det som var bakgrunden till min interpellation. Jag hoppas att vi i fortsättningen skall kunna få mer av långsiktighet och genomtänkthet på detta område.

Anf. 12 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Fru talman! Bara en kort kommentar om hetvattenledningar och uranbrytning. Jag oroar mig verkligen för detta problem. Vi vet ju att Vattenfall och STOSEB, Stockholms energiaktiebolag, i stort sett har kommit överens om att det kan vara ytterligt lämpligt att transportera Forsmarks hetvatten hit för användning här.

Det finns alltså många starka påtryckningsgrupper bakom det här. I min hemkommun Uppsala har energiverkschefen gjort en mycket ambitiös och mycket förnämlig utredning om vad det skulle innebära för Uppsala kommun att ansluta sig. Han har mycket tydligt visat att det skulle betyda en ren förlust för Uppsala kommun att gå med på det här projektet och att vi skulle klara oss mycket bättre med vårt eget förnämliga kraftvärmeverk, som kan förbättras och utbyggas. Ändå fortsätter påtryckningarna. Energiministern, som sitter här, har ju nyligen fått resultaten av kommittéuppdrag och utredningar som alla pekar i den riktningen.

Faran, som jag anser är mycket stor, är alltså inte avvärdad. Det blir en bindning till ett stort energisystem. Det börjar med kärnkraft, men sedan måste det bli kol. Nu sägs det också rent ut, att när kärnkraftverken läggs ned, skall det i Forsmark byggas kolkraftverk i stället. Därför bör inte den här hetvattenledningen komma till stånd. Jag hoppas att regeringen, och statsministern, verkligen arbetar hårt mot etableringen av hetvattenledningen. Denna är ingen framtidslösning.

När det gäller uranbrytning pågår likaledes mycket oroande saker. LKAB prospekterar för fullt och är snart färdigt i Pleutajokk uppe i fjällkedjan. Man kommer kanske ganska snart att begära koncession, och kanske får man den också beviljad. Jag skall själv till Bollnäs i kväll, där man håller på att borra efter uranfyndigheterna i Ovanåkers gamla kommun. Det finns många andra ställen i Sverige där intressenterna på det här området är ute för att få underlag för exploatering av uran. Skall vi inte ha uran till våra egna reaktorer är det ju bra om det inte blir någon igångsättning. Det var skönt att höra statsministern säga att det inte är någon mening med detta och att vi inte skall etablera oss som något slags exportörer av uran. Men då skall vi inte heller låta intressenter i Sverige fortsätta borra och söka efter uranfyndigheter för att sedan begära koncession.

Slutligen till Ingvar Carlsson: Jag skall, för min del, inte ägna mera debattid åt er. Men, som sagt, det vore ju bra om Ingvar Carlsson tog tag i folkpartisterna och drev igenom linje 2, eftersom socialdemokraterna i motsats till andra sade att linje 2 har majoritet i riksdagen. Det har ni fortfarande, ni kan tillsammans direkt driva igenom allt vad som står på linje 2:s valsedel. Under folkomröstningskampanjen sade ni också att ni skulle

göra detta. Vi har aldrig sagt detta, eftersom vi visste att det bakom linje 3:s propåer stod olika partier. Men ni gick ut och sade att ni bildade en enhet och hade möjlighet att genomdriva er linje. Varför gör ni inte detta då? Det fanns mycket som var bra i den linjen. Driv folkpartiet före er och se till att avvecklingsprogrammet påbörjas.

Anf. 13 Statsministern THORBJÖRN FÄLLDIN:

Fru talman! Inte heller jag skall förlänga debatten. Jag skall bara summera.

När det gäller hushållningen med energi, nödvändigheten av att så snart som möjligt introducera de förnybara energikällorna och behovet av kraftfulla insatser för att minska oljeberoendet har jag gett utförliga besked i interpellationssvaret. Även organisationsfrågan har satts in i sammanhanget.

Det finns emellertid en sak som det är värt att påminna om. Ingvar Carlsson tog i sitt senaste anförande upp påståendet att pengarna skulle ha använts felaktigt när det gällde energisparinsatserna. Ni vill inte medge att det var något fel på den socialdemokratiska regeringens prognoser vare sig beträffande elanvändningens utveckling eller den totala energianvändningens utveckling. Men jämför då, Ingvar Carlsson, den användning som vi faktiskt har i dag, 1980, med den utveckling som ni beskrev i era prognoser och kalkyler. Då finner ni att skillnaden är mycket stor. Detta måste i stor utsträckning vara ett resultat av de spar- och hushållsinsatser som gjorts. Men, som sagt, detta räcker inte, utan vi måste verka för ytterligare hushållning – det tjänar alla på.

Till sist. När centern begärde folkomröstning och när folkomröstningen hade genomförts förklarade vi att vi respekterar folkomröstningen. Beträffande de tre partier som hade formuleringen "högst tolv" har beskedet kommit, och då är det inte mer att säga om det. Jag medger att ni som hade denna formulering också har tolkningsföreträde. Den här debatten har fyllt sin uppgift. Nu vet vi att de tre partierna inte vill vara med om en sådan här granskning. Vi noterar detta som ett faktum. Folkomröstningsresultatet skall vi emellertid respektera.

Anf. 14 INGVAR CARLSSON (s):

Fru talman! Bara en kort kommentar. Då statsministern åberopade den lägre energiförbrukningen i dag, jämfört med prognoserna 1975, måste jag helt kort säga, att om denna lägre energiförbrukning hade varit ett resultat av medvetna hushållnings- och sparåtgärder, skulle jag ha gratulerat statsministern. Tyvärr förhåller det sig så, att denna lägre energiförbrukning är resultatet av att vi producerar alldeles för litet i det här landet. Orsaken är alltså den ekonomiska kris som vi har. Det är således en mycket trist förklaring till denna lägre energiförbrukning. Jag vill ha detta noterat till protokollet.

Anf. 15 PÄR GRANSTEDT (c):

Fru talman! Enligt den redovisning som SIND gjort för elanvändningskommittén är en huvudanledning till den lägre prognosen en minskning av elbehovet inom övrigsektorn. Det är alltså inte bara fråga om en minskning inom industrin. Det är givetvis riktigt, som statsministern sade, att besparingsinsatser inom övrigsektorn har haft effekt.

3 § Svar på fråga 1980/81:85 om Sveriges ståndpunkt till de politiska förhållandena i Östra Timor**Anf. 16 Utrikesministern OLA ULLSTEN:**

Fru talman! Hans Petersson i Hallstahammar har med hänvisning till att Sverige avstått från att rösta i frågan om Östra Timor frågat mig vilka motiven är till Sveriges förändrade ståndpunkt.

Sedan Indonesiens trupper 1975 invaderade Östra Timor, som en kortare tid dessförinnan övergivits av Portugal, har FN årligen antagit resolutioner, som kräver självbestämmanderätt för området och tillbakadragande av trupperna.

Med beklagande måste konstateras att FN:s försök att åstadkomma en politisk förändring på Östra Timor har misslyckats.

I en röstförklaring till fjolårets FN-resolution erkände Sverige att det i Östra Timor råder en faktisk situation till vilken vi inte kan se något realistiskt alternativ. Vi underströk då också att de humanitära övervägandena måste ges företräde. Detta gäller oförändrat i dag.

Situationen på Östra Timor har skapat stora hjälpbehov. Sedan förra året lämnar den svenska regeringen humanitärt bistånd till området genom Röda korset och Lutherhjälpen. Vi kommer att fortsätta med det.

Den internationella hjälpverksamheten på Östra Timor kan endast bedrivas i samarbete med de faktiska makthavarna på platsen. Sverige underströk i FN härmedagen att vi förväntar oss att alla parter samarbetar fullt ut för att genomföra och utvidga denna verksamhet. Vidare måste garantier skapas för befolkningens kulturella egenart och flyktingproblem lösas genom frihet att lämna eller återvända till området.

Sveriges röstning betyder inte att vi har godkänt Indonesiens annektering av Östra Timor. Tvärtom underströks i årets svenska röstförklaring att vår uppfattning om Indonesiens invasion, om dess vägran att hörsamma FN:s uppmaningar och dess vägran att låta Östra Timors befolkning utöva sin självbestämmanderätt kvarstår oförändrad.

Vad vi har gjort är att ta fasta på vad som i dag är möjligt, att hjälpa Östra Timor humanitärt.

Anf. 17 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Fru talman! Att Sverige har förändrat sin ställning till den fascistiska ockupationsmakten på Östra Timor anser jag vara helt klart i och med att Sverige har ändrat sitt ställningstagande i FN. Tidigare röstade man ju för en

*Om Sveriges
ståndpunkt till de
politiska förhål-
landena i Östra
Timor*

resolution som krävde självbestämmande för Östtimor, men i år har man avstått från att rösta. Det tycker jag i klartext visar hur man nu står inför ockupationen. Detta sker samtidigt som Sverige ökar sin vapenexport till Indonesien, till förtryckarna.

Sveriges tidigare dubbla ansikte förändras nu till ett enkelt och tydligt ansikte, som speglar stöd till förtrycket på Östtimor. Att man måste samarbeta med förtryckarna för att få fram hjälp är ett mycket märkligt påstående. Fretilin, den lagliga regeringen och motståndsrörelsen, har begärt hjälp och kan ta emot hjälp – det vet Ola Ullsten – och vi har också ställt krav tidigare här i riksdagen om att man skall föra fram sådan hjälp. Ola Ullsten vet också, lika väl som jag, att den hjälp som går den andra vägen – över det indonesiska Röda korset – till stor del går åt till att hyra transportmedel för att få fram olika förnödenheter till Östtimor. Man hyr alltså transportmedel av förtryckarna. Vi vet också att mycket av hjälpen finns på den svarta marknaden i Dili, huvudstaden.

Mari Alkatiri, Fretilins utrikesminister, säger med anledning av ett besök här i Sverige i våras:

”För oss står det klart att Indonesien försöker döda befolkningen på Östra Timor genom att svälta ihjäl den.

Det är en folkmordspolitik man för, och det gör man för att kunna kolonisera ön med människor från Indonesien.

Redan nu planerar man att låta 20 000 personer från huvudön Java bosätta sig på Östra Timor.”

Utrikesminister Ullstens svar, att man skall få fram hjälp genom förtryckarnas kanaler och därför har avstått från att rösta för ett självbestämmande för Östtimor, är en mycket dålig – och en avsevärt förändrad – politisk hållning. I Fretilin är man bestört över ändringen. Jag antar att de flesta stater i tredje världen och befrielseströrelser världen runt nu har fått klart för sig var Sverige står i utrikespolitiken.

Menar Ola Ullsten – det måste jag fråga – att man inte kan få fram hjälp till Östra Timor utan att ställa sig passiv inför ockupationen? Vari består hindren?

Anf. 18 Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Fru talman! Hans Petersson skaffar fram motiv åt regeringen för dess röstning i FN. Det må nu vara hans rätt att göra det, men vi har därutöver våra egna motiv. Det är inte så att vi har ändrat votum i FN därför att vi vill skapa ökade förutsättningar för att leverera vapen till Indonesien. Det är inte heller så att vi har ändrat votum därför att vi menar att det skulle vara det enda sättet att bedriva humanitär verksamhet på Östra Timor, utan vi har helt enkelt med beklagande accepterat att det råder en s. k. de facto-situation på Östra Timor. Vi har följt svensk praxis, som är att inte stödja sådana förslag i FN som vi på förhand vet inte kommer att förverkligas och som inte har stöd av länder i de områden som vi diskuterar.

Det hör nu till bilden att det inte finns några länder i området som stöder den här resolutionen. Det hör också till bilden att hela Västeuropa, med

undantag för Portugal, Grekland, Cypern och Island, som har speciella skäl att rösta som de gör, också avstår, precis som vi. Det hör – och det kanske kan ha någon betydelse för Hans Petersson – också till bilden att inte heller de östeuropeiska länderna stöder den resolution som Hans Petersson talar så varmt för.

Vi tänker fortsätta att hävda vår princip om folkens självbestämmanderätt. Vi tänker fortsätta att göra humanitära insatser där vi kan göra dem, och vi har bibehållen respekt för både den principen och för svensk beredvillighet att göra en humanitär insats ute i världen.

*Om förvaring och
upparbetning av
kärnkraftsavfall,
m. m.*

Anf. 19 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Fru talman! När det gäller skälen för att rösta si eller så har jag min uppfattning oavsett vad de östeuropeiska länderna säger i den här frågan. Jag anser att ockupationen av Östtimor är kriminell och att den måste motarbetas på varje plan.

Att sedan Ola Ullsten springer i svansen på det övriga Västeuropa och inte har förmåga att ta någon egen ställning får ju han själv stå för. Men jag måste då fråga honom: Innebär den här nya linjen i utrikespolitiken att den humanitära hjälpen till Namibia i fortsättningen skall kanaliseras över Sydafrika, över förtryckarregeringen i Pretoria, samtidigt som Sverige då kommer att ändra sin inställning i fråga om ockupation eller självbestämmande för Namibia? Är det det som är den nya Ullstendoktrinen?

Sedan måste jag också fråga utrikesministern, om han inte har någon känsla för vad som faktiskt är möjligt att påverka när det gäller världsoinionen, FN-omröstningen osv. Det är ju känt att Portugal nu stod inför ett ställningstagande, då man skulle ta nya initiativ för att försöka få någon ordning när det gäller Östtimor. – Man har tydligen drabbats av dåligt samvete över sin 450-åriga ockupation av Östtimor och hade nu tänkt sig att ta ett initiativ för att få en lösning av frågan. Men precis då byter Sverige fot och ställer sig på den stödjande sidan. Jag anser att om man inte vågar säga ifrån om en ockupation, då stöder man den.

4 § Svar på interpellation 1980/81:25 om förvaring och upparbetning av kärnkraftsavfall, m. m.

Anf. 20 Statsrådet CARL AXEL PETRI:

Fru talman! Oswald Söderqvist har i anslutning till det s. k. Cogéma-avtalet frågat statsministern:

1. På vilka grunder och med vilka rekommendationer godkändes detta för Sverige så dåliga avtal av regeringen 1977?
2. Hur mycket kommer den planerade upparbetningen av svenskt kärnkraftsavfall vid Cogéma att kosta svenska staten?
3. Hur skall vi hantera och förvara det avfall i flytande form som Cogéma eventuellt kommer att sända tillbaka till oss?
4. Hur skall vi förvara det oupparbetade avfall och de delar av maskiner

*Om förvaring och
upparbetning av
kärnkraftsavfall,
m. m.*

och byggnader som Cogéma likaledes kan tänkas sända tillbaka till oss?

5. Skall Sverige etablera sig som försäljare av vapenplutonium på världsmarknaden?

Interpellationen har överlämnats till mig.

Statens vattenfallsverk ansökte i december 1977 om tillstånd enligt den s. k. villkorlagen (1977:140) om att få tillföra reaktor-anläggningen Ringhals 3 kärnbränsle. För att få tillstånd till detta krävs enligt lagen bl. a. att reaktorns innehavare har företett avtal, som på ett betryggande sätt tillgodoser behovet av upparbetning av använt kärnbränsle. Till stöd för sin ansökan återopade vattenfallsverket bl. a. ett avtal träffat den 19 april 1977 mellan Svensk Kärnbränsleförsörjning AB (SKBF) och det franska statliga företaget Cogéma beträffande transport, lagring och upparbetning av använt kärnbränsle. Regeringen fann i beslut i oktober 1978 att upparbetningsavtalet stod i överensstämmelse med villkorlagens krav.

Upparbetningsavtalet är slutet med SKBF som svensk kontraktspart, och kostnaderna kommer att åvila kraftföretagen.

Avtalet är hemligt. Jag är därför förhindrad att här diskutera avtalets innehåll.

Beträffande förvaring av använt kärnbränsle och radioaktivt avfall vill jag allmänt säga att en metod som uppfyller villkorlagens krav har anvisats i det s. k. projekt kärnbränslesäkerhet (KBS).

Svaret på Oswald Söderqvists fråga, om Sverige skall etablera sig som försäljare av vapenplutonium på världsmarknaden, är självfallet nej.

Anf. 21 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Fru talman! Jag vill först rikta en anmärkning mot handläggningen av min interpellation, därför att svaret, som energiministern här nyss har läst upp, fick jag i min hand för två timmar sedan, när jag kom hit till huset. Det är inte så det skall gå till, utan jag borde ha haft det tidigare.

Nu gör det ingenting, därför att svaret var så intetsägande att det inte påverkar debatten vare sig hit eller dit, så det hade inte varit mig till någon större hjälp.

Men jag vill ta upp en diskussion om det här avtalet.

Först vill jag vända mig mot vad som sägs i interpellationssvaret om att detta avtal fortfarande skulle vara hemligt. Handlingen har varit hemligstämplad i industridepartementet med d:nr 2835/77, men den finns nu enligt vad jag vet också som offentlig handling med d:nr 2552/80, således utan H. Därför kan vi mycket väl diskutera avtalet och nagelfara det; det är i högsta grad behövligt.

Avtalet tecknade SKBF, Svensk Kärnbränsleförsörjning, den 19 april 1977. KBS, som det också hänvisas till i svaret, gavs ut i november samma år. KBS 1 har varit en mycket viktig handling i den svenska kärnkraftsdebatten. Det var nämligen denna handling som låg till grund för regeringens beslut att man skulle kunna ladda reaktorn Ringhals 3 och uppfylla villkorlagens krav.

Det förekommer även andra märkligheter. Avtalet som tecknades av

SKBF och Cogéma i april registreras tydligen inte på industridepartementet förrän i december 1977. Det är ett ganska egendomligt faktum i sammanhanget.

Vad innebär, nu när vi vet vad avtalet mellan SKBF och Cogéma innehåller, KBS 1 – upparbetningen och slutförvaringen av avfall från den första reaktorn som skulle laddas enligt dessa premisser, alltså Ringhals 3? Vi måste konstatera att det i avtalet inte finns något underlag för att man i KBS 1 skall kunna påstå att villkorlagen är uppfylld.

Jag har tagit upp en mängd saker i min interpellation, och jag vill också här beröra några av dem. För det första finns det enligt avtalet möjligheter för Cogéma att inte alls upparbeta avfallet, om inte företaget vill det. Företaget kan skylla på, som det står i avtalet, tekniska hinder. Den svenske kunden har inte någon möjlighet att kontrollera om det föreligger några tekniska hinder, då Cogéma har försäkrat sig om att kunden inte kan få insyn i eller tillträde till anläggningen.

För det andra kan Cogéma sända tillbaka sådant avfall som det av tekniska skäl inte vill upparbeta. Och det skall betalas av kunden, dvs. av Sverige. Cogéma har för det tredje också rätt att till Sverige sända tillbaka delar av byggnader och annat som har blivit radioaktivt smittat. Även det skall göras på Sveriges bekostnad. Och i händelse av ett utsläpp eller vid exempelvis en ombyggnad skall vi ta emot byggnadsmaterial och annat från rivningen för förvaring här i Sverige. Detta har jag också framfört i min interpellation.

Sverige måste för det fjärde ta tillbaka allt avfall efter upparbetningen. Här kommer vi in på den intressanta frågan hur detta avfall skall se ut. Det är här den stora skillnaden mellan avtalstexten och KBS 1 kommer fram.

I KBS 1, som kom ut på hösten 1977, låg till grund för propagandan att man skulle kunna ladda Ringhals 3 och användes som ett argument för att villkorlagen var uppfylld, har man hela tiden talat om att avfallet skulle sändas tillbaka till Sverige i förglasad form. Vi kommer alla väl ihåg diskussionerna då det sades att vi skulle få tillbaka avfallet väl paketerat, hårdgjort. Så småningom skulle vi här i Sverige gjuta in det i de omtalade behållarna och sätta ner det i urberget. Men det finns ingenting i avtalet som garanterar Sverige en förglasning av avfallet. Vi kan mycket väl få tillbaka det i flytande form i ståltankrar. Därför inställer sig frågan: Vad gör vi då? Det är också en av frågorna i min interpellation.

Det finns tillägg till avtalet, men inte heller i dessa tillägg finns det tydligt och klart utsagt att Cogéma på något sätt är skyldigt att förglasa eller hårdgöra avfallet innan det sänds tillbaka till Sverige. I och med detta faller hela KBS 1-projektet platt till marken. Man kan ju inte gjuta in flytande avfall i behållare som skall stoppas ner för slutförvaring i det svenska urberget.

En annan av mina frågor gällde plutoniumframställningen. Nu säger energiministern i interpellationssvaret att vi självfallet inte skall etablera oss som försäljare av plutonium. Men i avtalet står uttryckligen att Cogéma bara behöver redovisa 97 % av det plutonium som – vilket man kan beräkna – kan arbetas fram ur avfallet från Sverige. Redan här är det alltså fråga om ett

*Om förvaring och
upparbetning av
kärnkraftsavfall,
m. m.*

svinn på 3 % som Cogéma kan ta hand om. Dessutom är Cogéma, vilket är mycket viktigare, enligt avtalet inte skyldigt att över huvud taget sända tillbaka något plutonium – bara företaget betalar för det plutonium man behåller. Det betyder, såvitt jag kan se, att Sverige etablerar sig som storförsäljare av plutonium på marknaden. För om Cogéma får behålla plutonium av vårt avfall utan att vi kan göra någonting åt det, så har vi medverkat här. Därför är det fel som det står i svaret, att Sverige inte tänker etablera sig som försäljare av plutonium. Avtalet tillåter Cogéma att behålla hur mycket plutonium som helst, bara man betalar.

Nåväl – som jag har sagt ett par gånger byggde KBS 1 på detta avtal. I november 1977 gick avtalet med de här förutsättningarna ut till remissinstanser och andra här i Sverige. Avtalet var hemligt. Man fick bara sammanfattningen av Cogéma, och jag måste säga att det på många punkter var en produkt fylld av felaktigheter och även direkta lögner, bl. a. detta om förglasning. KBS 1 som gavs ut här i Sverige talar hela tiden om förglasning av avfallet. I det avtal man bygger på finns inte garanterat någon förglasning. Det finns många skiljaktigheter mellan de här två handlingarna, men detta är den viktigaste.

Ingenting i övrigt var uppfyllt. 1977 var den fabrik som skall ta emot det svenska avfallet knappt påbörjad, och den är fortfarande inte färdig.

Men man gick ut med detta avtal till institutioner, myndigheter, länsstyrelser och andra berörda här i Sverige och begärde remiss. Och det fick man, men många uttryckte tveksamhet och tyckte att det var för dåligt underlag m. m. Sedan sade man: Nu har vi uppfyllt villkorlagens krav, och vi kan ordna slutförvaringen. Det är fullt klart med upparbetningen, vi kan fixa detta. – Och så gav man tillstånd till att i första hand ladda reaktorn Ringhals 3.

Enligt vad jag kan se var inte de villkor uppfyllda som lagen kräver. Därför vill jag ställa några kompletterande frågor till energiministern. Som framhållits är energiministern en opolitisk minister. Men energiministern sitter i regeringen och har fått i uppgift att svara på min interpellation, och därför räknar jag med att det är regeringens syn som kommer fram här.

För det första: Är regeringen villig att se till att de här avtalen frisläpps och att man får en ordentlig genomgång och belysning av vad som verkligen stått i avtalen som SKBF har träffat med Cogéma – inte bara det första avtalet utan även de följande?

För det andra: Finns det något otvetydigt avtal med Cogéma som garanterar förglasning, dvs. hårdgörning, av det svenska avfallet, eftersom KBS bygger hela sin argumentation om slutförvaring just på detta?

För det tredje: Kan man säga att villkorlagen var uppfyllt i november 1977, när KBS 1 gavs ut och det hänvisades till detta avtal, i ljuset av vad man nu vet och vad som har skrivits om detta?

För det fjärde: Vad finns det för skadeståndsklausuler i det här avtalet, om hur Sverige, som jag hoppas, kan frigöra sig från avtalet på ett vettigt sätt? Vad kommer vi i så fall att få betala?

Anf. 22 Statsrådet CARL AXEL PETRI:

Fru talman! Först vill jag beklaga om det skett något fel i distributionen av interpellationssvaret. Jag har ingen vetskap om detta.

Därefter övergår jag till att kommentera vad Oswald Söderqvist sade.

Avtalet med Cogéma är hemligt. Den omständigheten att en privatperson har lämnat in en handling senare ändrar inte detta förhållande. Jag kan inte bekräfta att den handling som lämnats in är identisk med Cogémaalvtalet. Det vore fel av mig att uttala mig om detta, helt enkelt därför att de skäl som bar upp hemligstämplingen fortfarande är för handen. Jag vill tillägga att jag tycker det är litet anmärkningsvärt att en ledamot av riksdagen medverkar till att på olika sätt försöka få fram uppgifter som är hemliga enligt svensk lag.

Utan att gå in på avtalets innehåll – det kan jag alltså inte göra – vill jag emellertid göra två kommentarer. Den ena är att i den mån avfall som inte är upparbetat kärnbränsle skulle kunna komma att skickas tillbaka till Sverige, så kommer det att behandlas och förvaras på liknande sätt som det högaktiva avfallet.

Vidare vill jag säga att för det fall förglasning inte skulle komma till stånd kommer regeringen inte att tillåta att svenskt kärnbränsle upparbetas i Frankrike.

Oswald Söderqvists sista fråga, om regeringen nu är beredd att ompröva beslutet enligt villkorlagen, kan lätt besvaras. Några ändringar av förhållandena har inte inträffat, eftersom inget nytt material har kommit regeringen till handa.

Anf. 23 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Fru talman! Jag tycker snarast det är riksdagsledamöternas plikt att i ett sådant här fall se till att fakta kommer till allmänhetens kännedom. Detta kan ju inte på något sätt skada Sverige, till skillnad från vad som kan vara fallet när det gäller frågor om t. ex. säkerhetspolitik.

Här har bedrivits ett utomordentligt hyssjhyssj. Man har helt enkelt lurat svenska folket med falska uppgifter. KBS 1, som gick ut i november 1977 som en auktoritativ handling, där man anger hur man kommer att förfara med avfallet, låg också till grund för regeringens beslut att starta reaktorn i Ringhals med stöd av villkorlagen.

Men det finns ingenting i avtalet som garanterar det som står i KBS 1. Och det är anmärkningsvärt, om nu någonting är anmärkningsvärt – inte att jag tar upp den här frågan i riksdagen.

Antagligen kommer – fast inte genom regeringens eller SKBF:s försorg – materialet ändå att få offentlighet, och det tycker jag är bra. Det får nämligen inte gå till så att man lämnar falska uppgifter till remissinstanser och andra.

Något ytterligare om detaljfrågorna. Om det är så att vi skall ta emot rivningsmaterial från byggnader, ståltankar och vad det kan bli fråga om och om detta material skall behandlas såsom högaktivt avfall, som energiministern här säger, då betyder det såvitt jag kan förstå att kravet på utrymme –

Nr 32

Måndagen den
24 november 1980

*Om förvaring och
upparbetning av
kärnkraftsavfall,
m. m.*

*Om förvaring och
upparbetning av
kärnkraftsavfall,
m. m.*

dessas bergtunnlar, bergskyddsrum och annat som det talats om – kommer att växa enormt. Då är det ju inte längre fråga om att deponera några små, behändiga flaskor med glasklumpar i, vilket i och för sig kräver ganska stort utrymme, utan då blir det fråga om någonting helt annat. Också på den punkten har vi en anmärkning mot KBS 1 som är verkligt alarmerande.

Nu har tydligen regeringen och energiministern valt att inte vilja diskutera frågan, fast det är uppenbart att det finns felaktigheter. Men saken kommer naturligtvis inte att vara utagerad i och med detta, utan diskussionen kommer att fortsätta till dess att sanningen kommer fram.

Om vi i stället väljer att förvara det avfall som vi nu, antingen vi vill det eller inte, får från svenska reaktorer i oupparbetat skick – vilket jag ser som en helt orimlig linje mot bakgrund av vad som står i det aktuella avtalet – måste det bli en ny diskussion, och också då kommer bl. a. kravet på utrymme för slutförvaring av avfallet att bli oerhört mycket större än vad modellen med upparbetning byggde på. Och därigenom är KBS 1 återigen helt åsidosatt. Diskussionen om detta återstår alltså att föra.

Anf. 24 PÅR GRANSTEDT (c):

Fru talman! Att avtalet är en hemligstämplad handling är ett faktum som vi måste konstatera och som naturligtvis inte ändras av att det nu tydligen i praktiken blivit offentligt. Jag förstår mycket väl statsrådet Petris dilemma. Även om vi andra kan utgå ifrån det papper som nu gått ut, måste naturligtvis statsrådet utgå från det hemligstämplade materialet.

Jag är också på det klara med att det inte är fråga om någonting som regeringen råder över. Här gäller det ett affärsavtal mellan två bolag, och regeringen måste respektera de villkor som ligger i detta.

Men så mycket kan vi väl ändå vara ense om att det är utomordentligt beklagligt att en handling som har så stor betydelse för vår energipolitik och faktiskt också för vår utrikespolitik är hemligstämplad, att frågor som har så vittgående konsekvenser kan hanteras mellan två bolag som om det bara vore en kommersiell transaktion vilken som helst, där enbart kommersiella hänsyn, såsom affärshemlighetshänsyn, skulle behöva tas. Ansvaret för detta ligger naturligtvis på den regering som byggde upp den här konstruktionen med ett särskilt bolag av privat karaktär som svensk partner i dessa hanteringar, alltså på den socialdemokratiska regeringen. Men detta är ändå ett faktum som vi har att leva med.

Jag tror dock att det är viktigt att man för den debatt som nu har väckts genom att avtalet faktiskt har blivit offentliggjort. Det är förmodligen ett sådant upparbetningsavtal som går att få och som i strikt juridisk mening också måste betecknas som ett godtagbart upparbetningsavtal, men vi kan konstatera att det när det gäller upparbetningsprocessen innebär väldigt allvarliga åtaganden från Sveriges sida. Av allt att döma innebär det att vi kan tvingas hantera mycket stora mängder radioaktivt material i varierande former. Det kan bl. a. innebära att svenskt plutonium forslas omkring ute i Europa under former som vi inte kan kontrollera. Såvitt jag förstår måste detta leda till att man allvarligt överväger om upparbetning är en rimlig

metod för framtiden eller om det inte snarare är så att vi måste avstå från upparbetning och i stället slutbehandla avfallet i icke upparbetad form. Detta är ju någonting som inte bara diskuterats i Sverige utan som också internationellt har varit föremål för en mycket omfattande diskussion.

Min bedömning är alltså, med utgångspunkt från de fakta som är kända om det här avtalet och som vi väl ändå får ta ad notam, att man borde ompröva tanken på att uppbeta det svenska avfallet, även om vi vet att en slutförvaring av icke upparbetat avfall är betydligt svårare.

Anf. 25 Statsrådet CARL AXEL PETRI:

Fru talman! Jag vill bara något ytterligare utveckla frågan om hemligstämplandet.

Den trepartiregering som först träffade avtalet bedömde avtalet som hemligt, inte bara för att det innehöll affärshemligheter utan också med tanke på förhållandena till främmande makt. På grundval av en ny framställning till folkpartiregeringen gjordes samma bedömning. Även den nuvarande regeringen har vid prövning av gällande svensk lag funnit att avtalet är hemligt. Under sådana förhållanden kan jag inte anse det lämpligt att här diskutera olika hypoteser om dess innehåll.

5 § Meddelande om svar på interpellation 1980/81:33

Anf. 26 Industriministern NILS ÅSLING:

Fru talman! Interpellation nr 33 av Kurt Hugosson om sammansättningen av fartygskreditnämndens styrelse, m. m. skulle ha besvarats i dag. Svar kommer i stället att lämnas den 8 december, eftersom interpellanten ej kan närvara i dag.

6 § Svar på interpellation 1980/81:30 om sysselsättningen vid Kalmar Varv AB

Anf. 27 Industriministern NILS ÅSLING:

Fru talman! Bernt Nilsson har frågat mig följande:

1. Vill industriministern ange det verkliga skälet till att regeringen sade nej till att stödja Kalmar Varv enligt överenskommelsen från den 17 september?

2. Vilka åtgärder kommer regeringen att vidta för att ordna sysselsättning för de ca 320 anställda? Kan därvid någon form av rekonstruktion vara tänkbar?

3. Är det industriministerns uppfattning att ägaren, Lennart Kihlberg, inte fullföljt sin del av överenskommelsen?

4. Kommer regeringen att kompensera de underleverantörer, entreprenörer m. fl. som anser sig ha blivit lurade av de vilseledande uppgifterna om statligt stöd till varvet?

Nr 32

Måndagen den
24 november 1980

*Meddelande om
interpellationssvar*

*Om sysselsättningen
vid Kalmar
Varv AB*

Riksgäldskontoret överenskom den 17 september 1980 med Kalmar Varvs ägare, Kihlinvest AB, och de två partrederierna med fartyg under byggnad vid varvet om vissa ekonomiska tillskott till varvet för att undvika en konkurs. Uppgårelsen innebar i korthet att staten skulle tillskjuta 30 milj. kr., Kihlinvest 11 milj. kr. och de två partrederierna 19 milj. kr. Överenskommelsen var från riksgäldskontorets sida villkorad av godkännande från bl. a. regeringen.

Regeringen ansåg sig inte kunna godkänna överenskommelsen därför att de långsiktiga riskerna för staten med fortsatt garantiengagemang för Kalmar Varv bedömdes vara för stora.

Kalmar Varv försattes i konkurs den 23 oktober 1980. Konkursförvaltaren för Kalmar Varv undersöker f. n. möjligheterna att rekonstruera företaget. Det är för tidigt att nu göra en bedömning av hans möjligheter att lyckas. De sysselsättningsproblem som kan uppstå till följd av konkursen får lösas genom sedvanliga arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Den nämnda överenskommelsen har inte trätt i kraft, eftersom villkoret om ett godkännande från regeringen inte föreligger. Följaktligen har det inte varit aktuellt för någon av de parter som deltog i överenskommelsen att uppfylla sin del av denna.

Frågan om ersättning till leverantörer, entreprenörer m. fl. blir helt beroende av vilka tillgångar konkursboet har. Regeringen avser inte att vidta några åtgärder för att kompensera fordringsägare. Enligt vad jag har erfarit pågår förhandlingar om att de nämnda fartygsbyggena skall färdigställas, i huvudsak på annat håll. Om förhandlingarna lyckas torde detta innebära att vissa leverantörer får ekonomisk kompensation för nedlagt arbete.

Anf. 28 BERNT NILSSON (s):

Fru talman! Jag får tacka för svaret på min interpellation. Jag vill också tacka departementet för dess välvilja att något tidigare ställa svaret till mitt förfogande.

Det är en märklig hantering som har förekommit i den fråga det här gäller – så märklig att det har sagts att konstitutionsutskottet kommer att få anledning att granska fallet. Det har uppgivits ett flertal olika skäl till att överenskommelsen av den 17 september inte skall fullföljas. Riksgäldskontoret, som har arbetat fram frågan, är naturligtvis starkt involverat. Därav min första fråga, nämligen vilket det verkliga skälet var till att regeringen sade nej till nämnda överenskommelse. Nu sägs i svaret:

”Regeringen ansåg sig inte kunna godkänna överenskommelsen därför att de långsiktiga riskerna för staten med fortsatt garantiengagemang för Kalmar Varv bedömdes vara för stora.”

Det är naturligtvis en bedömningsfråga. Jag tycker att svaret är diffust, och jag måste därför be om en närmare förklaring. Vilka långsiktiga risker är det fråga om? Och vilka experter har regeringen använt sig av för att bedöma dessa långsiktiga risker? Ett faktum är att industriminister Åsling har sagt ja till överenskommelsen. Efter vad jag förstår borde väl åtminstone industriministern själv anse sig som expert i detta fall.

*Om sysselsättning-
en vid Kalmar
Varv AB*

Riksgäldskontoret känner sig i dag överkört – man talar från det hållet t. o. m. om vitböcker. Fartygskreditnämnden har godkänt förslaget. Det finns en fartygsinspektör i Kalmar som heter Gunnar Mattsson. Han anser att kusttonnaget kommer att öka. Han säger att Kalmar Varv är välskött och har skickliga arbetare och därför bör ha goda förutsättningar att leva vidare. Samma sak säger Redareföreningen.

Bortsett från förlusten på de två senaste nybyggena var varvet skuldfritt. Varvet har också full sysselsättning t. o. m. 1982, dvs. för två år framåt. I detta läge talar regeringen om långsiktiga risker. Samhällsekonomiskt måste det vara klart fördelaktigt att driva detta varv vidare. Det har man visat inte minst från Kalmar kommun.

När man ser att regeringen har lämnat miljardstöd till andra varv men inte gör det i detta fall, undrar man som sagt vad det är för expertis som kommit fram till denna värdering. Det gör att jag, som jag nämnt, skulle vilja ha litet närmare motiveringar för behandlingen av denna fråga.

På min andra fråga – vilka åtgärder regeringen kommer att vidta för att ordna sysselsättning för de 320 anställda – sägs det i svaret att konkursförvaltaren "undersöker f. n. möjligheterna att rekonstruera företaget".

Konkursförvaltaren skall alltså rekonstruera varvet. Det är inte fråga om att regeringen skulle gå in och hjälpa till. Därför måste min fråga vara: Vad gör regeringen eller vad kommer regeringen att göra för att hjälpa till med rekonstruktionen? Uppenbarligen ingenting, om man skall döma efter svaret.

Regeringen avser tydligen att inte göra några som helst speciella insatser för att klara jobben åt de anställda. En enda man skall alltså klara en rekonstruktion – om den nu är möjlig att göra – som flera statsråd varit ute och yvigt talat om i olika sammanhang. Varför hjälper inte regeringen till med att ta fram en lösning, när nu flera statsråd har talat om rekonstruktion?

Varvets framtidsutsikter har bedömts som goda, trots att regeringen säger motsatsen, utan att – vill jag påstå – ha gett någonting i bevis för sitt uttalande. Det gör att jag skulle vilja ställa ytterligare en fråga: Varför har flera statsråd, bl. a. statsministern, uttalat sig om rekonstruktion, här liksom i svaret, om framtidsutsikterna – som man vill göra gällande – nu är så dåliga att staten inte kan gå in och göra något? Vad är det egentligen fråga om?

Den här ekvationen går såvitt jag kan förstå inte ihop. Endera gör man en rekonstruktion eller också säger man att det är omöjligt att göra den. Regeringen bör självfallet ta sitt ansvar och hjälpa till med rekonstrueringen, inte bara sitta som passiv åskådare. Om jag har fattat situationen rätt, lär det inte saknas alternativ till olika lösningar.

Min tredje fråga kommer av det som först uppgetts vara orsaken till att regeringen lämnade avslag på överenskommelsen, nämligen att Kihlinvest inte skulle ha fullföljt sin del av överenskommelsen. Eftersom det nu inte åberopas som skäl, finns det naturligtvis för mig ingen anledning att uppehålla mig ytterligare vid den punkten.

Så till den sista frågan, om kompensation till underleverantörer, entre-

Måndagen den
24 november 1980

*Om sysselsättningen
vid Kalmar
Varv AB*

prenörer m. fl. som anser sig ha blivit lurade av de vilseledande uppgifterna om statligt stöd till varvet. I svaret sägs det – märkligt nog – att regeringen ”avser inte att vidta några åtgärder för att kompensera fordringsägare”.

Den 16 september lämnades följande meddelande i massmedia; jag citerar ur nyhetsuppläsningen i Sveriges Radio:

”Staten kommer inte att sträcka sig längre än vad man hittills gjort för att rädda Kalmar Varv med 305 anställda. Det sade industriminister Nils G. Åsling i Malmö på tisdagen.

– Staten har genom riksgäldskontorets bud redan ansträngt sig avsevärt för att rädda Kalmar Varv. Regeringen delar riksgäldskontorets uppfattning att det bud som lagts fram får gälla, sade industriminister Åsling till TT.

– Ägaren och de olika beställarna måste nu ta sin del av ansvaret. Annars får det bli konkurs.”

Den 18 september gick det ut en skrivelse från Kalmar Varv av följande lydelse:

”Ärade Leverantör!

Vid styrelsemöte för Kalmar Varv AB 1980.08.29 beslutades att betalningarna skulle inställas p. g. a. oväntat stora förluster på pågående fartygsnybyggen och förhandlingar upptogs med beställare och myndigheter om den akuta situationen.

Genom stort tillmötesgående från såväl beställare som staten har ytterligare kapital tillskjutits varvet, så att verksamheten nu har tryggats för framtiden. Betalningsinställelsen har också härigenom kunnat hävas.”
Skrivelsen är undertecknad av verkställande direktören.

Detta var alltså två dokument, av vilka det framgår att industriministern bl. a. för massmedia uttalat att regeringen delar riksgäldskontorets uppfattning. Det skulle vara intressant att få höra om han delar den också i dag. Det är vidare självklart att Kalmar Varv naturligtvis inte skulle ha gått ut med denna skrivelse till sina underleverantörer, om det hade uppfattat läget så att regeringen definitivt hade sagt nej eller att regeringens ställningstagande på något sätt var villkorat. Man har fått den uppfattningen att industriministerns ord var att lita på i det här fallet.

Fru talman! Om industriminister Åsling inte anser sig ha bidragit till att vilseleda underleverantörer m. fl. genom detta agerande, måste jag be att få en bättre förklaring till hela detta händelseförlopp. Jag anser det vara en skandal om inte regeringen utbetalar ersättningar till dem som blivit lurade i detta sammanhang. Man beräknar att underleverantörer under tiden den 17 september till den 23 oktober har levererat in till Kalmar Varv eller utfört arbeten vid Kalmar Varv för ca 20 milj. kr.

Vore det inte bättre, herr industriminister, att fullfölja den gamla överenskommelsen från den 17 september eller att få till stånd en rekonstruktion på annat sätt, innan utvecklingen har gått alltför långt? Det finns ju klara bevis för att underleverantörerna betalt in 20 miljoner som man kommer att ställa staten ansvarig för. Hela rekonstruktionen skulle belöpa sig till 30 milj. kr. för statens del. Jag menar att man genom en sådan åtgärd skulle rädda varvsarbetarnas jobb för framtiden. Vad som är viktigast i detta

sammanhang är också just att säkra arbetena för de 320 personer som är anställda vid Kalmar Varv.

Anf. 29 THAGE PETERSON (s):

Fru talman! Jag har begärt ordet i denna debatt för att till industriministern ställa en enda fråga och för att på det socialdemokratiska partiets vägnar ge regeringen en uppmaning beträffande Kalmar Varv.

Jag vill först säga att jag ansluter mig till Bernt Nilssons uppmaning att industriministern inför riksdagen skall redovisa händelseförloppet när det gäller regeringens behandling av frågan om Kalmar Varv.

Bakgrunden är att Kalmar Varv hamnade i akuta ekonomiska svårigheter. I augusti månad fann styrelsen att man var nödsakad att begära varvet i konkurs. En nedläggning av varvet i Kalmar skulle innebära ett mycket hårt slag för de anställda och för kommunen. Varvet sysselsätter direkt över 300 personer, och här till kommer ungefär lika många hos olika underleverantörer – detta i en sysselsättningsmässigt sett redan mycket utsatt region. Men samhället skulle också direkt ekonomiskt drabbas av en konkurs vid Kalmar Varv. Statens förluster uppskattas till ca 60 milj. kr. Detta beror på att staten har ställt ut garantier för varvets upplåning. Av denna anledning engagerade sig riksgäldskontoret för att söka finna en lösning på varvets ekonomiska problem. Detta skedde efter samråd med industridepartementet. I den förhandlingsgrupp som bildades ingick också en representant för departementet. Varvet beslöt mot denna bakgrund att uppskjuta den planerade begäran om konkurs.

Arbetsgruppen utarbetade ett alternativ till en konkurs, och det innebar en överenskommelse mellan staten och de privata intressenterna i varvet. Parterna skulle bidra med lika stora kapitaltillskott, nämligen 30 milj. kr. Överenskommelsen tillstyrktes också av den statliga fartygskreditnämnden.

Det faktum att överenskommelsen framförhandlades under medverkan av bl. a. industridepartementet togs helt naturligt som intäkt för att konkurshotet hade avvärjts. En effekt av detta var att underleverantörerna återupptog sina leveranser till varvet.

Det var därför mycket överraskande att regeringen av hittills oredovisade skäl förklarade att den inte godkände överenskommelsen. Varvet fick då begäras i konkurs.

Regeringens handläggning är, som Bernt Nilsson påpekade, mycket förvånande. Det minsta man kan begära är väl ändå att industridepartementet har en förankring i regeringen för de överenskommelser man är med om att utarbeta.

Underleverantörer och anställda förespeglades att konkurshotet var ur världen. Detta måste också industriministern ha varit medveten om. Därför vill jag nu ställa följande fråga: Vad hände, industriministern, från tidpunkten för industriministerns positiva besked till tidpunkten för regeringens negativa besked? Var det andra regeringsledamöters agerande som fällde herr Åslings överenskommelse och det löfte som herr Åsling gav att

Nr 32

Måndagen den
24 november 1980

Om sysselsättningen vid Kalmar Varv AB

Måndagen den
24 november 1980

*Om sysselsättningen
vid Kalmar
Varv AB*

varvet skulle bli föremål för en statlig insats?

Samtidigt hade Kalmar Varv, som Bernt Nilsson har utvecklat, order på två nya fartyg, som skulle kunna trygga sysselsättningen i ytterligare två år. Det är inte många industrier som under denna besvärliga konjunktur har sådana orderböcker. Möjligheterna att erbjuda dem som är direkt eller indirekt beroende av varvet ny sysselsättning är inte stora, och de försämrade konjunkturer vi möter gör det särskilt svårt. Därför har jag nu en uppmaning till regeringen.

Vår uppfattning är att regeringen måste engagera sig i arbetet på att finna en lösning av varvets ekonomiska situation. I denna rekonstruktion bör staten kunna bidra finansiellt. Meningsskiljaktigheterna i regeringskretsen får inte lägga hinder i vägen för en lösning som innebär att varvet kan leva vidare och fortsätta att ge sysselsättning åt hundratals personer. Detta är ett krav som vi socialdemokrater har tillsammans med de samlade fackliga organisationerna.

Anf. 30 GÖSTA ANDERSSON (c):

Fru talman! Det ekonomiska läget är kärt – ingen ansvarsmedveten politiker kan utan vidare kräva av regeringen att man skall pumpa in pengar i företag som går dåligt. Vi får helt enkelt inte misshushålla med statens resurser. Ett eventuellt stöd till företag med problem måste i dagens läge kunna motiveras särskilt starkt.

I fråga om Kalmar Varv går det att peka på argument som är speciella. Jag skall kort sammanfatta de viktigaste:

1. Varvet ligger i det län som haft den sämsta befolkningsutvecklingen i hela landet under de senaste hundra åren. Flera tusental av länets ungdomar har tvingats flytta från regionen i brist på arbete.

2. Människorna i Kalmar län har de i genomsnitt lägsta inkomsterna i landet.

3. Länet har den lägsta andelen statliga jobb i förhållande till övriga län. Till skillnad mot andra regioner i landet har i princip alla militära arbetstillfällen utvecklats inom länet. Det var denna verklighet som låg bakom riksdagens uttalande om att Kalmar län borde få en större andel statliga arbetstillfällen.

4. En stor del av sysselsättningen inom länets skogs- och glasindustri är i dag hotad. Det är ingen överdrift att hävda att sysselsättningsläget är allvarligt.

5. Kalmar Varv har naturligtvis lidit svårt av att de statliga varven får enorma bidrag av staten. Det är inte alls säkert att det ekonomiska läget vid varvet skulle ha varit så dåligt, om man fått konkurrera under mera rimliga förhållanden.

En rad andra problem i länet gör situationen svår. Läget kan därför i många avseenden jämföras med vissa Norrlandsförhållanden. Det är alltså en stor avfolkning, ett sårbart näringsliv och en förhållandevis låg inkomstnivå som tvingar oss i Kalmar län att rätt envetet slåss för att rädda även de företag som har problem.

Vi är i Kalmar län inte okunniga om att det utgått och alltså utgår ett mycket generöst samhällsstöd till andra regioner i landet som har det betydligt bättre ställt än Kalmar län. Göteborgsregionen är ett sådant exempel. Det är därför inte så egendomligt att folk i länet riktar en del beska frågeställningar till statsmakterna. Många ställer sig frågan: Har vi inte samma rätt till arbete som t. ex. de varvsanställda i Göteborg? Varför kan vi inte få samma stöd som de stora varvsregionerna? Det går inte att utan vidare vifta bort dessa frågeställningar.

Folk är inte okunniga om att staten med skattemedel satsat mer än 500 000 kr. på varje varvsanställd i t. ex. Göteborgsregionen. Det är rätt naturligt om människor, vilkas jobb hotas i Kalmar län, frågar sig varför samhället inte kan vara lika generöst mot dem. Man är heller inte okunnig om att i Göteborgsregionen ständigt skapas nya jobb inom den offentliga sektorn. Man vet också att regionen har tillgång till 10 000-tals industrijobb. I Kalmar län etableras sällan särskilt många nya arbetsplatser. Det gör det däremot i Göteborg.

Jag skulle naturligtvis kunna fortsätta att göra jämförelser på område efter område, och jämförelserna skulle visa att när det gäller service och tillgång på jobb utfaller de till Göteborgsregionens fördel. Trots detta har riksdagen gått in med skattemedel som motsvarar mer än 500 000 kr. på varje varvsanställning i denna förhållandevis privilegierade region. Man måste verkligen i en tid då samhällets kassa är skral fråga sig hur riksdagen egentligen prioriterar. Det är sannerligen inte de svaga regionerna som fått komma i första hand.

Det vore fel att rikta den här kritiken mot Nils G. Åsling. Jag vet mer än väl att han gjort förtvivalade försök att få riksdagen att se mera realistiskt på storvarven. Utvecklingen har också visat att Nils G. Åsling fått rätt i stora stycken. Däremot har en riksdagsmajoritet i högsta grad bidragit till att slösa bort stora resurser på orealistiska storvarvsatsningar. Man har satt in jättelika subventioner till vissa varv, och därmed har man samtidigt gjort livet svårare för det varv som vi i dag har bekymmer för. Bernt Nilsson borde t. ex. gå till sina egna partivänner och sin egen partiledning och fråga om de är beredda att vara lika generösa mot Kalmar Varv som man var mot Öresundsvarvet.

Vad Kalmar Varv behöver är en ny chans. En enda liten rännil av de pengar som i dag går till de statliga storvarven skulle kunna rädda Kalmar Varvs framtid. Alla politiker borde hjälpa till med en sådan omfördelning av de nuvarande varvsresurserna. Jag är kanske inte helt förhoppningsfull när det gäller socialdemokraternas intresse för en sådan åtgärd, och därför hoppas jag att Nils G. Åsling har någon möjlighet att ge det stöd som skulle behövas för att rädda Kalmar Varvs framtid.

Anf. 31 Industriministern NILS ÅSLING:

Fru talman! Jag tycker att det är angeläget att vid detta tillfälle få klara ut en del begrepp i den här besvärliga affären. I den lokala pressdebatten har beskyllningar riktats, rykten spritts och, skulle jag vilja påstå, förvirrad

Måndagen den
24 november 1980

*Om sysselsättning-
en vid Kalmar
Varv AB*

information skapats omkring vad som egentligen hänt beträffande Kalmar Varv.

Riksgäldskontoret förhandlade fram en uppgörelse med övriga intressenter. Det var f. ö. vissa svårigheter att få övriga intressenter att sluta upp kring den uppgörelsen. Industridepartementet lämnade sitt underhandsgodkännande till uppgörelsen. Uppgörelsen från riksgäldskontorets sida hade uttryckligen, och på sedvanligt sätt, som villkor ett godkännande från bl. a. regering och riksdag. När förslaget till uppgörelse förelåg kommenterade jag detta i TT, som Bernt Nilsson också citerade. Jag skulle ännu en gång vilja understryka nyckelmeningen i min avslutande kommentar: Ågaren och de olika beställarna måste nu ta sin del av ansvaret – annars får det bli konkurs. Det var alltså min kommentar till det förslag till uppgörelse som förelåg.

I denna mening ligger naturligtvis också en varning att inte föregripa den kreditprövning av intressenternas åtaganden som måste ske i särskild ordning och som självfallet industridepartementet varken kan ta ansvar för eller ingripa i.

Det stod klart rätt snart att produktionen vid varvet måste finansieras till dess godkännandet av uppgörelsen skulle föreligga. Uppgörelsen måste ju också godkännas av riksdagen. För att en sådan finansiering skulle kunna ske med så liten risk som möjligt för staten föreslog riksgäldskontoret att man skulle lämna ett likviditetsstöd till rederiet i Kihlshipsgruppen. Rederiet skulle i sin tur finansiera produktionen vid varvet. Fördelen ur statens synpunkt skulle då vara att säkerhet skulle ställas i rederiets fartyg.

När man sedan gjorde en närmare kreditvärdering av den presterade säkerheten visade den sig, enligt uppgift, inte tillfredsställande. Dessutom sade kommunikationsdepartementet, som är det ansvariga departementet i sammanhanget, nej till likviditetsstödet med motiveringen att likviditetsstödet är ett rederistöd och inte ett varvsstöd. Därmed hade grunden för den typen av finansiering av den löpande produktionen ryckts undan. Enligt regeringens uppfattning fanns det, av hänsyn till de långsiktiga riskerna, inget motiv för staten att gå in med något annat arrangemang.

Detta är i korthet vad som har hänt. När t. ex. Thage Peterson talar om ett löfte är det alltså inget löfte i egentlig mening. Det jag varnat för, t. o. m. i min kommentar till uppgörelsen, är att delägarna, intressenterna, måste fylla sina åtaganden – annars måste varvet försättas i konkurs. Delägarna lyckades alltså inte – tyvärr, vill jag säga – fylla sina åtaganden och prestera den kreditvärdighet som var ett villkor för finansieringen av produktionen vid varvet till dess uppgörelsen kunde äga laga kraft.

Jag vill också säga till Bernt Nilsson att detta är ett svar också på hans fråga om min bedömning av den skrivelse som Kalmar Varv riktat till underleverantörerna. Jag har självfallet över huvud taget inte sett den skrivelsen och ännu mindre haft anledning godkänna den på något sätt. Jag hade alltså gjort värderingen av uppgörelsen utifrån förutsättningarna att övriga intressenter skulle kunna klara sin del av åtagandena, och jag kunde inte förutse den här händelseutvecklingen.

Jag tycker att Bernt Nilsson nog ska fundera över den formulering som

*Om sysselsättning-
en vid Kalmar
Varv AB*

han använde här, att det är en skandal om regeringen inte betalar underleverantörerna. Det är ett anmärkningsvärt yttrande från denna talarstol. Det är anmärkningsvärt att direkt här från kammarens sida kräva utfästelser i ett legalt förfarande, som ändå en konkurs är. Jag ifrågasätter i hög grad det lämpliga i detta. Över huvud taget vill jag också säga till Bernt Nilsson att man måste, när nu utvecklingen blev den beklagliga, respektera den process som det här är fråga om. Konkursförfarandet förutsätter självfallet att inte t. ex. staten ger sig in och påverkar händelseförloppet. Har man nödgats acceptera konkursen måste den också få ha sin gång.

Får jag till sist som ett svar till Gösta Andersson säga att vi från regeringens sida självfallet är beredda att hjälpa till även fortsättningsvis när det gäller sysselsättningen i Kalmar. Men jag vill inte utan vidare förutskicka att det är möjligt att styra över resurser till Kalmar från de stora summor som nu måste satsas på storvarven. Jag tror inte att det finns vare sig formella eller praktiska möjligheter till det. Jag vill dock påstå att vi nu är öppna för en diskussion när det gäller att på skilda sätt främja sysselsättningen i Kalmar liksom vi har varit beredda till insatser tidigare.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 32 BERNT NILSSON (s):

Herr talman! Industriministern börjar uppenbarligen glida i motiveringarna till regeringens avslag.

I interpellationssvaret har det angetts att regeringen "ansåg sig inte kunna godkänna överenskommelsen därför att de långsiktiga riskerna för staten med fortsatt garantiengagemang för Kalmar Varv bedömdes vara för stora". Det är den motivering jag skriftligen har fått till att regeringen avslagit begäran om stöd. Jag frågade vilka experter som tagit fram underlaget för regeringens bedömning, men det fick jag icke något som helst besked om. Industriministern har själv godkänt överenskommelsen sådan den förelåg från början, den 17 september. Riksgäldskontorets experter – och de är väl inte ute och slarvar med pengar hur som helst, utan de är försiktiga –, fartygskreditnämnden och många andra har sagt att Kalmar Varv bör ha en framtid. Likväl får man inget besked om det nu. Industriministern kommer i stället tillbaka till Kihlinvests kreditvärdighet. Ja, det är klart att vad som är Kihlinvests kreditvärdighet också är en bedömningsfråga, men det må vara hur som helst därmed. Det åberopades i varje fall inte i svaret till mig att det skulle vara i den delen av överenskommelsen som det har brustit, utan det gäller de långsiktiga bedömningarna, där en massa experter säger att det är fel, därför att Kalmar Varv bör ha en framtid.

Nu åberopade industriministern Sveriges Radios avskrift av ett meddelande som gick ut den 16 september. Han säger att överenskommelsen var villkorad. Ägarna och de olika beställarna måste nu ta sin del av ansvaret, därför att det annars blir konkurs. Vad är det då för villkor? De har ju sagt att de är beredda att ta sitt ansvar – och man har också gjort det, såvitt jag kan

*Om sysselsättningen
vid Kalmar
Varv AB*

förstå. Däremot har industriministern sagt att staten genom riksgäldskontorets bud redan har ansträngt sig avsevärt för att rädda Kalmar Varv. Regeringen delar riksgäldskontorets uppfattning att det bud som lagts fram får gälla. Regeringen har alltså sagt så, enligt industriministern. Hur i Herrans namn kan man då komma och säga att det är fel, därför att det är villkorat? Det finns inga villkor inskrivna här såvitt jag kan förstå – i varje fall inte i det TT-meddelande som har gått ut.

Det är klart att man under sådana omständigheter från Kalmar Varv gick ut och talade om att betalningsinställelsen var hävd och att de myndigheter som var engagerade har accepterat det förhållandet. Industriministern måste ändå på något sätt förklara hur det har kunnat bli så här. Jag ställde nyss frågan: Vilka är de långsiktiga risker som det talas om i svaret till mig och vilka experter är det som har gjort bedömningen att läget skulle vara så dåligt för varvet? Varför har flera statsråd uttalat sig för en rekonstruktion, när man är så negativ i framtidsbedömningen när det gäller det här varvet? Det måste ju finnas någon förklaring till detta. Är det andra som skall gå in och ta smällarna i stället för staten, sedan staten agerat så, att ytterligare 20 miljoner har "runnit in" till varvet, vilket alltså inte skulle ha behövt hända om vi hade fått ett klarare besked från industridepartementet? Jag måste ännu en gång ställa frågan: Hur kan sådant här hända?

Gösta Andersson talade om pengar till Göteborgsvarven osv.. och det må vara hur som helst med den saken. Jag är emellertid övertygad om att socialdemokraterna i kammaren kommer att stödja ett eventuellt förslag till rekonstruktion av Kalmar Varv. Men vi har i dagarna erfårit – det har framskyttat i tidningarna – att industriministern varit ute och agerat i ett annat ärende, nämligen när det gäller en industri som är i betydligt större kris än vad det här är fråga om. Det gäller alltså det industriministern närstående NCB. Då visas märkligt nog en helt annan ömsinhet för att få till stånd en rekonstruktion. Självfallet ställer sig människorna i Kalmar län frågan: Vad är det för skillnad mellan de aktuella arbetsplatserna i Kalmar och dem som berörs av det stora rekonstruktionsförslaget när det gäller NCB? Är Kalmar Varv sämre eller mindre värt som arbetsplats i industriministerns ögon?

Anf. 33 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag sade, Bernt Nilsson, att när likviditetsstödet inte var möjligt att tillämpa, så skulle en räddningsaktion enligt regeringens bedömning ha förutsatt andra finansieringsformer, som skulle ha medfört långsiktiga risker för staten som vi inte var beredda att ta. Jag tyckte att jag uttryckte mig med all önskvärd tydlighet tidigare, men jag är beredd att upprepa resonemanget om det inte gick fram.

Vad beträffar min kommentar till riksgäldskontorets förslag borde det nog vara värt att notera vad jag där sade, nämligen att ägarna och de olika beställarna måste ta sin del av ansvaret, annars får det bli konkurs. Det var inte precis något fribrev, för att använda ett populärt ord, att bara gå vidare och betrakta uppgörelsen som klar. I detta att beställarna och ägarna måste ta ansvaret ligger självfallet också en markering av att kreditprövningen och

den fortsatta behandlingen av ärendet, där ägarnas och beställarnas ansvar skulle ställas under prövning, inte kunde föregripas. Som ansvarigt statsråd kunde jag naturligtvis i det här sammanhanget bara kommentera det principiella förslaget under vissa givna förutsättningar, dvs. att ärendet kunde få bifall i övriga instanser, att ägarnas och beställarnas kreditvärdighet och åtaganden kunde godkännas av andra etc. När inte detta var möjligt blev också utgången den som jag förutsatte med orden "annars får det bli konkurs". I sanningens intresse bör man ändå notera de reservationer som jag gjorde redan i det inledande skedet.

Bernt Nilsson har också tagit upp frågan om rekonstruktionen av NCB. Skillnaden mellan NCB och Kalmar Varv är väsentlig. Jag har ingen anledning att gå in i en närmare debatt här, eftersom det säkerligen kommer att finnas anledning att åtskilliga gånger återvända till de här frågorna. Jag vill bara påpeka att NCB är ett till tre fjärdedelar statsägt företag, där alltså staten – inte minst genom beslut här i kammaren i fjol – har iklätt sig ett företagaransvar. Staten som företagare bör enligt min uppfattning inte vara den som i första hand opererar med konkursen som ett instrument för rekonstruktion. Det tyder i så fall på en passivitet från ägaren som man skulle vilja slippa se hos ett statligt företag.

Anf. 34 BERNT NILSSON (s) replik:

Herr talman! Thage Peterson frågade vad som hade hänt från den 17 september till den 23 oktober. Det är väl en offentlig hemlighet, herr talman, vad som har inträffat, nämligen att industriministern under den här tiden blev överkörd av andra statsråd. Jag beklagar att interpellationsinstitutet inte medger vad man rätteligen skulle ha behövt här, nämligen att ställa frågor också till de andra statsråden, eftersom jag har den uppfattningen att industriministern trots allt, i varje fall från början, ville få en rekonstruktion till stånd. Det finns anledning för industriministern att driva den frågan vidare. När konstruktionen först föreslogs sade nämligen fartygskreditnämnden ja, och riksgäldskontoret sade också ja. Att sedan andra statsråd har kommit in i bilden är ju en annan sak.

Dessutom tycker jag att det är litet felaktigt av industriministern att nu säga att det var Kihlinvest som inte kunde fullfölja sina åtaganden, eftersom kreditvärdigheten inte räckte till. Enligt min mening är det också en bedömningsfråga. Jag har uppfattningen att ägare och beställare har ställt upp på det sätt som angavs från början, och därför tycker jag att det här är felaktigt. Men det allvarliga i detta sammanhang är att det under den tid som har gått från den 17 september till den 23 oktober har kommit in varor, arbeten osv. till ett värde av 20 milj. kr. De människor som står för dessa varor etc. känner sig i dag lurade av staten. Av industriministerns uttalande – det gäller i varje fall det meddelande som den 16 september sändes ut av Sveriges Radio – kan man enligt min uppfattning inte utläsa att överenskomsten skulle vara villkorad på något sätt. Det är naturligtvis utomordentligt allvarligt att man får uppfattningen att staten på detta sätt lurar folk ute i samhället. Så får det givetvis inte gå till.

Därför skulle det vara välgörande, om regeringen kunde fortsätta den ursprungliga uppgörelsen eller på annat sätt få fram en rekonstruktion. Det gäller ändå jobben för de anställda. Och här måste industriministern verkligen anstränga sig ytterligare innan det, som sagt, kanske går för långt.

Anf. 35 THAGE PETERSON (s):

Herr talman! Jag förstår om herr Åsling känner Kalmar Varv-affären besvärande. Och jag förstår att han har svårt att redovisa vad som hände under tiden från hans löfte om statlig medverkan till regeringens nej. Men varför erkänner inte industriministern då, precis som Bernt Nilsson föreslog, att han blev överkörd av regeringens högermän, i stället för att inveckla sig i en helt omöjlig advokatyr? Det är verkligen ihålligt att försöka skydda sig bakom en mening som ändå måste läsas som en uppmaning till varvets ägare och inte till staten. Någon reservation för statens medverkan utfärdade ju inte industriministern den gången.

Herr Åsling kommer sedan med någon form av analys av ordet löfte. Jag vet att det alltid är vanskligt att analysera det ordet i en debatt med en centerpartist. Nu säger herr Åsling: Det var inget löfte i egentlig mening. Vad betyder det? Motsatsen måste vara ett löfte i oegentlig mening. Vi motser med stort intresse en redogörelse för vad industriministern lägger in i detta uttryck.

Herr talman! Jag skall något jämföra regeringens behandling av Kalmar Varv-ärendet med en aviserad behandling av ett annat industriärende, nämligen NCB. Jag skall inte ta upp sakfrågan – den får vi återkomma till. Naturligtvis måste NCB-ärendet lösas på ett sätt som bäst tryggar sysselsättningen och den industriella utvecklingen, men här finns en viktig principfråga.

Vi kunde i går läsa i tidningarna att statsministern själv givit industridepartementet i uppgift att utarbeta en plan för att rädda NCB. Thorbjörn Fälldin anser att lösningen av NCB-krisen är av principiell vikt för hur Sverige i fortsättningen skall lösa näringslivets problem – genom handlingsprogram eller passiva nedläggningar. Thorbjörn Fälldin ville ha en aktiv handlingspolitik, meddelade han. Har man hört på maken! Mycket skall man få höra innan örönen ramlar av!

Här har jag i riksdagen i debatt efter debatt med industriminister Åsling blivit angripen och t. o. m. hånad, för att jag har krävt handlings- och utvecklingsprogram för svensk industri i stället för passiva nedläggningar med utslagning och arbetslöshet som följd. Varje gång jag har krävt statliga insatser och, som Thorbjörn Fälldin gjorde i lördags, framfört krav på handlingsprogram har herr Åsling stämplat mina förslag som uttryck för en hårdhänt socialistisk planekonomi.

Vad är på väg att hända i den borgerliga regeringen? Det blir allt märkligare och intressantare turer i NCB-frågan.

Är det verkligen så att herrar Fälldins och Åslings intresse för en aktiv industripolitik med statliga insatser begränsas till NCB? Kan det vara så?

Frågan är verkligen berättigad!

Ty statsministern har inte ingripit för att rädda Kalmar Varv. Här var det ju tvärtom så, att regeringen förkastade en räddningsplan som hade förutsättningar att lyckas. Men när det gäller Kalmar Varv valde regeringen att genom konkursen slå ut industrikapacitet och skapa arbetslöshet.

Inte har vi hört att statsministern varit aktiv på andra industripolitiska områden för att hävda sin nyvunna inställning om det rätta i att ha handlingsprogram i stället för passiva nedläggningar.

Om detta, herr Åsling, stod ju i grunden striden när det gällde Öresundsvarvet. Regeringens nedläggningslinje var ju ett uttryck för att man hellre tog arbetslöshet och utslagning än gjorde ett försök att undvika arbetslöshet och utslagning. Man ville från regeringens sida inte ens satsa på de utvecklingsbara delarna av varvet.

Kanske måste landskronaborna beklaga att det är Svenska Varv och inte bondekooperationen som äger Öresundsvarvet. Det verkar onekligen som om statsministerns och kanske också industriministerns intresse för frågorna och beredvilligheten att gå in med rejäla åtgärder är betydligt större i fallet NCB än när det gäller andra industriprojekt.

Vi har inte sett vare sig statsministern eller industriministern sätta in effektiva åtgärder för att öka skogsavverkningarna.

När det gäller tekoindustrin har regeringen accepterat nedläggningar och arbetslöshet, trots att riksdagen vid flera tillfällen klart har uttalat att produktionen inom svensk teko i allt väsentligt skall bibehållas. Detsamma gäller glasindustrin.

Jag skulle kunna räkna upp fler industribranscher som medvetet har rustats ner under de här borgerliga regeringarnas år.

Mot bakgrund av statsministerns uttalanden i lördags vill jag fråga industriministern: Håller en statlig aktiv industripolitik på att växa fram i regeringen – en industripolitik som skall arbeta med utvecklingsplaner och handlingsprogram i stället för en passiv nedläggning?

Mot bakgrund av vad som hänt i bl. a. NCB-affären vill jag också fråga: Står hela regeringen bakom en sådan nyorientering av industripolitiken?

Anf. 36 BERTIL DANIELSSON (m):

Herr talman! Självfallet är det så att alla riksdagsmän, som representerar olika regioner i landet, vill slå vakt om sin egen region. Det är ett vällovligt motiv och förståeligt att man agerar på så sätt.

Jag vill inte på något sätt ifrågasätta Bernt Nilssons motiv när det gäller att slå vakt om Kalmar Varv. Men när det gäller frågor där man kräver ökade statliga stödinsatser för miljonbelopp måste man väga in alla dessa olika motiv i en samlad bedömning – inte bara för sin egen region utan för hela landet.

Givetvis har det utbetalats utomordentligt stora belopp till andra regioner, till branscher som varv, stål och trä. Men detta är i och för sig inte motiv för att man i varje läge skall kräva ett stöd till den region man representerar. Man måste försöka frikoppla sig så långt det är möjligt från bypolitiska

Måndagen den
24 november 1980

*Om sysselsättningen
vid Kalmar
Varv AB*

motivationer. Vi måste alltså ha en fast grund för de ställningstaganden vi i varje enskilt fall gör.

För att det skall finnas förutsättningar att rädda Kalmar Varv är min uppfattning att det måste vara fråga om en på sikt lönsam drift. Uppenbarligen har regeringen bedömt att dessa förutsättningar inte föreligger. För min del anser jag att ingenting under den tid som förflutit sedan regeringen fattade sitt beslut har gett vid handen att det finns anledning att ändra på den bedömningen.

Konkursen är nu ett faktum, och den måste ha sin gång. Om det är så som man förhoppningsvis kan tro, att det är möjligt att bedriva någon form av lönsam verksamhet vid Kalmar Varv, bör rimligtvis möjligheten till rekonstruktion och fortsatt drift komma fram vid den fortsatta handläggningen. Vi vet att intressenter hört av sig om förvärv av i varje fall vissa delar av Kalmar Varv.

Mot den bakgrunden är det kanske litet väl tidigt att just nu döma ut möjligheterna och säga att detta kommer att innebära att 320 personer definitivt förlorar sin anställning. Jag tror inte att vi bör bedöma det så pessimistiskt. Min bedömning är att någon form av verksamhet även i fortsättningen kommer att bedrivas vid Kalmar Varv, även om det självfallet blir i minskad omfattning.

En konkurs behöver inte alltid och i alla lägen vara något enbart negativt. Den kan i vissa fall vara en startpunkt för en ny verksamhet, och jag tror att man med något större försiktighet skall uttala sig om konkursens katastrofala verkningar.

Slutligen, herr talman, är det angeläget att, när regeringen fattar beslut eller när myndigheter yttrar sig, de gör det så klart och entydigt som möjligt så att missförstånd så långt möjligt kan undvikas. Det är inte helt uteslutet att en del uttalanden har uppfattats på sådant sätt att missförstånd uppstått. Min förhoppning är att alla beslut och uttalanden i fortsättningen kan göras på sådant sätt att detta kommer att undvikas.

Anf. 37 BERNT NILSSON (s) replik:

Herr talman! Det är naturligtvis inte så lätt för en moderat som Bertil Danielsson att veta vilket ben han skall stå på i det här sammanhanget – det har jag full förståelse för.

Han sade att han hade klart för sig varför jag arbetade för Kalmar Varv. Jag hoppas att även moderaterna slår vakt om de sysselsättningstillfällen som finns inom Kalmar Varv.

Bertil Danielsson säger emellertid att vi inte alltid skall kräva stöd till en verksamhet, utan att det skall vara fråga om lönsam drift och att regeringen har bedömt att den lönsamheten inte finns här.

Det är riktigt att regeringen har sagt det. Men jag har gång på gång frågat industriministern vilka de långsiktiga riskerna var, vem det är som gjort bedömningen osv. Eftersom industriministern inte kan ge oss något besked, kanske Bertil Danielsson kan tala om för oss vem det är som gör de här bedömningarna. Experter i olika organ som jag nämnt har tvärtom uttalat sig

för att det finns goda möjligheter för Kalmar Varv att överleva. Därför borde Bertil Danielsson kunna peka på vem det är som kommit med förslagen.

Sedan är det riktigt, som Bertil Danielsson också säger, att olika intressenter hört av sig. Men jag har då frågat: Varför gör inte regeringen någonting för att hjälpa dessa intressenter så att sysselsättningstillfällena kan bevaras? Bertil Danielsson kan kanske tala om det för oss.

Anf. 38 BERTIL DANIELSSON (m) replik:

Herr talman! Bernt Nilsson ställde ett par frågor till mig, och jag vill anknyta till dem.

Vi är efter vad jag förstår helt överens om att lönsam drift är någonting som vi vill eftersträva och att lönsamheten är det som måste ligga i botten på alla satsningar i den här riktningen.

När det gäller de bedömningar det här är fråga om sitter jag självfallet inte inne med några uppgifter som inte också Bernt Nilsson och andra här har, utan det gäller väl här bedömningar som görs utifrån de uppgifter som framkommer på olika sätt, inte minst via pressen. Jag kan i det sammanhanget inte underlåta att nämna en liten detalj. I den socialdemokratiska pressen i Kalmar gjordes för en kort tid sedan ett ganska stort nummer av att man skulle klara driften vid varvet genom de kontrakt man hade på fartyg till Mexico. Nu lär det inte vara så att det är helt klart med dessa fartyg, och vi kan också notera att Bernt Nilsson inte har nämnt dessa kontrakt i debatten i dag. Det vore intressant att höra om Bernt Nilsson i det här sammanhanget sitter inne med uppgifter som tyder på att kontrakten är klara.

Anf. 39 BERNT NILSSON (s) replik:

Herr talman! Jag trodde att Bertil Danielsson skulle kunna ge mig svar på de frågor som jag under hela den här debatten har ställt till industriministern, för industriministern har ju vägrat att svara på dem och i stället glidit undan hela tiden.

Jo då, Bertil Danielsson, jag har visst nämnt Mexicobåtarna. Jag gjorde det så till vida att jag talade om att varvet har arbete för två år framåt genom beställningar på ytterligare två fartyg. Ordern finns, och det enda som saknas för att det hela skall fullföljas är befraktningsavtalen, men man räknar med att de skall bli klara under november eller i början av december. Tycker inte Bertil Danielsson att det ändå finns skäl att avvakta och se om inte dessa beställningar kan genomföras och om befraktningsavtalen kan bli klara? Bl. a. detta borde leda till att man inser behovet av att göra en omprövning av det hela.

Det är beklagligt att den här debatten skall behöva föras mellan Bertil Danielsson och mig, för det är ju egentligen industriministern som skall ge svar på de här frågorna.

Anf. 40 BERTIL DANIELSSON (m) replik:

Herr talman! Jag konstaterar att Bernt Nilsson har erkänt att det tyvärr inte finns något underskrivet, bindande kontrakt. Min förhoppning är

Måndagen den
24 november 1980

*Om sysselsättning-
en vid Kalmar
Varv AB*

emellertid att detta kan ros i hamn och att det rekonstruerade Kalmar Varv skall få jobba med de här fartygen i framtiden.

Anf. 41 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Thage Peterson tog på nytt upp mitt påstående att här föreligger inget löfte i egentlig mening. Nej, det föreligger inget löfte från min sida, men väl en positiv kommentar till den skiss till principiell uppgörelse som riksgäldskontoret hade presenterat, varvid jag förutsatte exempelvis godkännande av riksdagen och att ägarna och beställarna kunde genomföra sin del av åtagandena. Det är självklart att dessa reservationer måste göras när man kommenterar ett förslag till uppgörelse som gjorts på det stadium det då var fråga om.

Thage Peterson kom också in på frågan om NCB i sammanhanget. Jag kan tänka mig att vi får anledning att återkomma till den, men jag vill säga beträffande det förslag till uppgörelse med minoritetsägarna i NCB som föreligger att det är självklart att om inte dessa skulle uppfylla sina åtaganden enligt förslaget, så skulle naturligtvis inte heller resten av rekonstruktionen kunna genomföras. Jag nämner detta, för den händelse det var denna mera principiella aspekt Thage Peterson ville diskutera – jag vet inte riktigt av vilken anledning han tog upp detta.

När det sedan gäller Öresundsvarvet vet jag ju från tidigare debatter att Thage Peterson plågas av ett dåligt samvete såsom huvudansvarig inom den socialdemokratiska gruppen för ett olyckligt riksdagsbeslut. Vad socialdemokratin åstadkom med det beslutet var ökad oro, större svårigheter att lösa sysselsättningsproblemen vid Landskronavarvet och falska förespeglingar beträffande de reella möjligheterna att gå vidare. Den skadan, som är ganska betydande, är regeringen beredd att reparera.

Anf. 42 THAGE PETERSON (s):

Herr talman! Nu försöker industriministern att göra en principdiskussion med anledning av Thorbjörn Fälldins utspel i lördags till en fråga om Öresundsvarvet. Men jag vill återkomma till det som statsministern tog upp. Han sade att det måste utarbetas en plan för att rädda NCB. Och han ställde sig helt plötsligt bakom en politik som jag förgäves här i riksdagsdebatterna har försökt få in industriministern på – att i stället för passiva nedläggningar pröva utveckling och handling när det gäller industripolitiken.

Därför frågade jag industriministern, om det möjligen inom regeringen höll på att växa fram en ny industripolitik som innebar att man i framtiden skall arbeta med utvecklingsplaner och handlingsprogram i stället för att driva en passiv nedläggningspolitik. Jag ställde den frågan mot bakgrund av att vi inte har sett statsministern, eller för den delen industriministern, agera positivt när det gäller tekoindustrin, den manuella glasindustrin och skogsavverkningarna. Beträffande de sistnämnda måste ni båda två på ett tidigt stadium ha varit medvetna om följderna av nedläggningar av massafabriker och sågverk och förlust av miljardbelopp i exportintäkter till följd av att vi inte har fått fram den nödvändiga råvaran.

Försök inte, industriministern, att smita ifrån denna intressanta principfråga, som statsministern tog upp i lördags och som egentligen innebär en ordentlig knäpp på näsan på industriministern personligen. Helt plötsligt talar nu landets statsminister om att man i stället för att passivt åse nedläggningar skall utveckla den svenska industrin – man skall använda sig av planering och handlingsprogram. Eller var detta också från statsministerns sida bara tomma löften och ingenting annat?

Slutligen har jag ett råd till industriministern: Var litet försiktigare i framtiden med löften och positiva kommentarer! Vilken tolkning de än ges, vare sig man kallar dem löften eller positiva kommentarer, visar det sig vid närmare granskning att det inte ligger någonting bakom, utan att det bara är tomt prat.

Anf. 43 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag anser nog att jag har full täckning för det yttrande i vilket sägs att under förutsättning att ägare och beställare gör vad på dem ankommer skall uppgörelsen gälla, men om de inte gör det måste det bli konkurs. Det är bara i den enklare politiska agitationen som man kan tolka in något annat i det yttrandet än vad jag i verkligheten sade.

Beträffande tekoindustrin och glasindustrin kommer riksdagen snart att föreläggas förslag om fortsatta program för att stärka de befintliga företagen inom dessa branscher. Vi kanske kan spara den debatten till dess. Vi har arbetat fram de programmen med all önskvärd skyndsamhet, och jag vill bestämt tillbakavisa Thage Petersons påståenden att här inte sker någonting från regeringens sida. En sådan brist på information får man inte visa om man är ledamot av näringsutskottet – vi har där aviserat våra avsikter.

När det gäller skogsindustrin vill jag påminna om den utredning som arbetar med virkesförsörjningsfrågor. Jag vill också påminna om det förslag till transportstöd för virke till massaindustrin från den s. k. 0-zonen som jag förelade branschorganisationerna i våras men som dessa nekade att ge sin medverkan. Jag beklagar också att fackföreningsrörelsen gjorde gemensam sak med skogsindustrin i det sammanhanget. Från socialdemokratiska partiet har den stora och talande tystnaden följt på mitt förslag beträffande transportstödet, som utan tvivel skulle ha inneburit att mellan 1 och 2 miljoner kubikmeter virke tillförts den norrländska skogsindustrin.

Beträffande planmässighet i näringspolitiken har vi hela tiden sagt att en planmässig utveckling utifrån företag och sammanhållna regioner är det mönster enligt vilket vi arbetar när det gäller skogsindustrin. NCB-rekonstruktionen är just en sådan plan för regional rekonstruktion och strukturförändring i skogsindustrin. Vi har arbetat efter samma modell på andra områden. Socialdemokratins förälskelse i heltäckande planer däremot – planer för deras egen skull, planhushållning i modern tappning – tror jag varken statsministern eller jag ger så mycket för.

Måndagen den
24 november 1980

Om stöd till kvinnor för nyetablering av företag

Anf. 44 THAGE PETERSON (s):

Herr talman! Jag noterar till slut att industriministern av någon orsak flyr från statsministerns uttalanden från i lördags. Där fanns nämligen bakgrunden till hans inbopp i NCB-krisen – att han hade begärt att det skulle utarbetas en plan för att rädda NCB och att man skulle sätta handlingsprogram och en aktiv industripolitik som motsats till den passiva industripolitik som han tydligen anser äga rum i vårt land.

Får jag sedan påminna industriministern om två ting.

1. När det gäller tekoindustrin har ju regeringen accepterat de passiva nedläggningar och den ökning av arbetslösheten som ägt rum sedan riksdagen fattade sitt beslut – detta trots att riksdagen vid flera tillfällen klart har uttryckt att produktionen inom den svenska tekoindustrin i allt väsentligt skall bibehållas. Industriministern kan väl inte vara ovetande om dessa riksdagsbeslut.

2. När det gäller den manuella glasindustrin har ju regeringen struntat i de aktiva handlingsprogram som statsministern nu helt plötsligt förordar för industriella insatser. För glasindustrin finns nämligen också riksdagsbeslut om att vi i vårt land skall ha en viss produktionskapacitet kvar.

Jag måste, herr talman, efter den här ordväxlingen med industriministern beklaga att det ändå verkar som om herrar Fälldins och Åslings intresse för en aktiv industripolitik med statliga insatser just nu skulle begränsas till NCB och skogsindustrin.

7 § Svar på interpellation 1980/81:31 om stöd till kvinnor för nyetablering av företag

Anf. 45 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Bonnie Bernström har frågat mig vilka åtgärder jag ämnar vidta för att öka de regionala utvecklingsfondernas förutsättningar att aktivera och ge erforderlig service till kvinnor för nyetablering och småföretagande.

Utvecklingsfonderna är samhällets regionala organ för olika former av stöd till småföretag. Stöd till nyetablering är en mycket viktig del av fondernas arbete. Statens industriverk inledde den 8 oktober i år, tillsammans med bl. a. utvecklingsfonder, banker och handelskamrar, en omfattande nyetableringskampanj. Syftet är att dels öka informationen om företagandets villkor, dels hjälpa personer som har goda företagsidéer att få kontakt med lämpliga serviceorgan och utveckla sina produkt- och affärsplaner.

Jag ser den allmänna informationen som mycket viktig för att stimulera personer med planer på att bli företagare. Vid kampanjstarten berättade en manlig och en kvinnlig företagare om sina erfarenheter i samband med etablering. Den kvinnliga företagaren uppmärksammades en hel del i massmedia. Jag tror att sådana förebilder spelar en stor roll för intresset att starta företag.

Vad sedan gäller utvecklingsfondernas service till kvinnor som vill bli företagare delar jag inte Bonnie Bernströms pessimistiska syn. Jag tror att såväl kvinnor som män med intressanta affärsidéer får god hjälp av fonderna. Det är här inte könstillhörigheten som är av betydelse utan det tänkta företagets framtidsutsikter.

Enligt vad jag har erfarit har utvecklingsfonderna kunnat notera ökat intresse från kvinnor för rådgivningsträffar och kurser på temat "Starta eget". Jag kan också nämna att här i Stockholms län startas i januari nästa år på försök en speciell kurs för att förbereda kvinnor på företagsrollen. En fortsättning planeras i andra delar av landet.

Anf. 46 BONNIE BERNSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag tackar industriministern för svaret på min interpellation. Häromdagen när jag gick förbi posten i kammarfoajén såg jag en av de bilder som används i utvecklingsfondernas Starta eget-kampanj – jag har bilden här i min hand. På den visas en man som sätter sig upp i den äkta sängen mitt i natten och säger till sin hustru: Hilda! Jag tror jag nedkommer med ett litet företag.

Detta är väl den enda manliga nedkomst som industridepartementet ger sin välsignelse till i dessa tider när pappaledigheten granskas och prövas av herrar Bohman och Åsling. Det är alltför vanligt med bilden av företagaren som en man, trots att åtskilliga kvinnor under detta sekel har fått försörja sig genom egna företag. Bl. a. var t. ex. karamellkockerier den vanligaste företagsformen för kvinnor i början av 1900-talet. Men sedan dess har det ekonomiska livet i Sverige förändrats kraftigt. År 1950 fanns det fler kvinnliga småföretagare än vad det finns 1980. Under 1950- och 1960-talens rationaliseringar och strukturomvandlingar inom näringslivet har mycket av kvinnors småföretagande slagits sönder. Det finns dock delvis kvar inom servicesektorn och inom turistnäringen, men det är inte guldkantat på ett sätt som motsvarar schablonföreställningen om företagare.

Nyetablering av småföretag sker huvudsakligen på basis av ett befintligt kunnande. Av det skälet hittar vi de kvinnliga småföretagarna inom just de nämnda sektorerna. Att öppna restaurang eller bedriva kaféerörelse är en utvidgning av det egna köket. Att driva ett mindre hotell är en utvidgning av det egna hemmet. Att öppna butik för barnkläder bygger på samma grund.

Jag har frågat industriministern hur han vill öka utvecklingsfondernas möjligheter att ge också kvinnor erforderlig service för nyetablering och småföretagande. Men industriministern delar nu inte min syn på utvecklingsfondernas knappa förutsättningar, och jag hade kanske inte heller väntat mig det av Nils Åsling. Som svar på denna fråga anger industriministern följande: "Det är här inte könstillhörigheten som är av betydelse utan det tänkta företagets framtidsutsikter." Om vi tittar litet grand på vilken typ av rådgivning som utvecklingsfonderna ger, finner vi att det till 90 % handlar om rådgivning inom tillverkningsindustrin. Detsamma gäller också förmedlingen av lån, vilken alltså inte särskilt mycket är inriktad på de sektorer som

Om stöd till kvinnor för nyetablering av företag

*Om stöd till kvinnor
för nyetablering
av företag*

kvinnor huvudsakligen etablerar sig inom. Men det är inte enbart tillverkningsindustri som har en framtid i vårt land. Vi behöver faktiskt också service- och turistverksamhet, i synnerhet i de landsdelar där industriministern har sitt väljarunderlag.

Men även om det bland kvinnor finns goda idéer avseende tillverkningsindustrin är jag inte övertygad om att de blir bemötta på ett likvärdigt sätt. Kvinnor som kontaktat mig har haft andra bilder att förmedla. "Har kvinnor idéer?" är ett av de märkliga svar som kvinnor mötts av när de har kontaktat utvecklingsföretagerna. Det behöver inte vara fråga om fördomar utan kanske mer om bristande kunskaper. Just därför bör man vara vaksam. Jag tror att industriministern lika väl som jag vet att kvinnor bemöts med mindre allvar än män i de flesta sammanhang, och utvecklingsföretagerna är inget undantag. Det är manliga institutioner med manliga styrelser, och det är bättre att försöka erkänna svagheter än att försöka dölja dem. Därför borde Nils G. Åsling, som har ansvaret när det gäller landets nyetableringar och i fråga om småföretagare, ha ett intresse för att den potential som kvinnor utgör bättre kan tas till vara. Han borde även vara medveten om att det inte är tillfredsställande som det är i dagens läge.

Arbetsmarknaden kommer att förändras starkt under 1980-talet, främst för kvinnor. Vi vet att det är svårt att få full acceptans för kompetenta kvinnor inom de etablerade företagen. Varför då inte se det här som en utmaning och utnyttja den kapacitet som kvinnor har? Det är litet pionjärande som behövs i det här landet, och det behövs också från politiskt håll, om vi skall få en skjuts i näringslivet.

I Stockholms län startas på försök vid nyåret en speciell kurs för att förbereda kvinnor för företagarrollen. Det omnämner industriministern också i sitt svar. Jag tycker att det är väldigt roligt att man startar den här kursen. Jag tror att min interpellation och andras påtryckningar har gett resultat i det här sammanhanget. Det är roligt att det finns en och annan bild av kvinnor i Starta eget-kampanjen. Det visar att det finns en grund att bygga på. Men om vi skall vinna något är det angeläget att satsningarna inte görs med vänster hand. Av industriminister Åslings inställning har jag dragit slutsatsen att intresset är ljust från regeringens sida till kvinnligt företagande, och jag tycker att det är beklagligt.

Jag fick minuterna innan jag gick in i kammaren ett papper som handlar om Stockholms utvecklingsfonds kampanj riktad just till kvinnor. Det här papperet inleds med en bakgrundsbeskrivning. Första meningen lyder: "Kvinnligt företagande saknar tradition i Sverige."

Herr talman! Kvinnligt företagande saknar inte tradition i Sverige. Det finns en tradition, men den har det inte stått så mycket om i tidningarna och inte heller i historieböckerna. Detta är ett bevis för att man kanske borde sätta sig ned i utvecklingsföretagerna och titta litet grand på vilka förutsättningar kvinnor har att starta eget och hur man kan utnyttja kvinnors kapacitet. Detta är ett bevis på att kompetensen inte är fullständig.

Till min stora glädje ser jag på samma papper att tolv deltagare anmält sig till den kurs som man skall anordna i mars. Kursen är därmed fullbokad.

Därmed borde det också vara givet att man ger klarsignal för att satsa på fler kurser. Jag tycker att industriministern borde ge sin kommentar till påståendet att kvinnor inte har någon tradition på företagarområdet och även ge sin syn på vad man bör göra när det uppenbarligen finns ett så pass stort intresse.

Anf. 47 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Först vill jag säga till Bonnie Bernström att jag inte tror att hon har någon saklig grund för påståendet att vi t. ex. från industridepartementets sida skulle visa ett ljumt intresse för kvinnor i företagarrollen. Tvärtom är vi mycket angelägna om att öka nyföretagandet, och detta är självfallet en sak som gäller både kvinnor och män.

Jag vill också starkt betona att de regionala utvecklingsfonderna, som är det instrument man i första hand har att operera med, skall ge såväl kvinnor som män råd och service i samband med nyföretagande. Där får det inte förekomma någon särbehandling av kvinnliga blivande företagare.

Regeringen ger ju inte heller detaljföreskrifter till utvecklingsfonderna. Vi bygger ju på idén om en decentraliserad organisation med självständiga utvecklingsfonder, som har att lägga upp verksamheten var och en efter sin modell och utifrån de direktiv som vederbörande styrelse ger. I stället tror jag att det är viktigt att man påpekar den betydelse som opinionsbildningen har. Där tror jag att också den här riksdagsdebatten, där jag utgår ifrån att Bonnie Bernström och jag är ense i sak, kan ha sin betydelse för att rikta blickarna på detta.

Vad som nu händer exempelvis inom utvecklingsfonden i Stockholms län är ur den här synpunkten klart positivt och uppmuntrande. Jag har fått rapporter om att ett stort antal kvinnor har mött upp på de informationsmöten som har hållits här i länet i anslutning till Starta eget-kampanjen. Det är angeläget att betona att alla är välkomna.

Bonnie Bernström frågade mig om jag anser att kvinnor saknar tradition som företagare. Jag vill på den frågan svara att obetingat är det så, att inom vissa sektorer av näringslivet har vi en svag tradition när det gäller kvinnligt engagemang i företagarrollen, medan det naturligtvis finns andra branscher där kvinnorna har bättre och längre traditioner. Nu gäller det ju här att med det instrument vi har till förfogande bereda alla intresserade kvinnor möjlighet att, oavsett vilken bransch det är, etablera sig som företagare.

Anf. 48 BONNIE BERNSTRÖM (fp):

Herr talman! Det är riktigt att kvinnor saknar tradition när det gäller företagande inom delar av näringslivet – kanske de breda delarna. Men det är en helt annan sak än att man generellt säger att kvinnor saknar tradition härvidlag i Sverige, för när man skall bygga upp en ny företagaranda måste man ju bygga på den gamla företagaranda som finns. Därför är det här väldigt olyckligt och ger ett intryck av att man inte är riktigt medveten om vad man ger sig in på när man skall sätta i gång med den kampanj som kommer i vår och som skall kallas för Kasta loss. Det är här man behöver mer kunskaper,

Om stöd till kvinnor för nyetablering av företag

*Om stöd till kvinnor
för nyetablering
av företag*

och jag tror inte heller att utvecklingsfonderna medvetet diskriminerar kvinnor, för det mesta av den diskriminering som finns i det här landet över huvud taget är inte medveten diskriminering, utan det är traditionen som har givit oss vissa bilder och förväntningar när det gäller olika människor. Det gör att kvinnor, när de kommer till utvecklingsfonderna, kan möta just den kommentar som många har rapporterat till mig: Jaså, kvinnor har idéer.

Detta är i sig väldigt upprörande, men det är inte så stor idé att uppröras över det, utan man måste ställa frågan: Hur skall vi nu kunna ändra på detta? Och det var här jag hade hoppats att industriministern skulle säga: Det här skall vi satsa på, här skall vi sätta in åtminstone en del av de 3,5 miljoner, som riksdagen anslagit, till att just rycka loss kvinnor och utnyttja den kapacitet som finns. Men jag är glad att industriministern ändå har sagt så mycket positivt i sin andra kommentar här. Jag hoppas också att det skall vara till vägledning för utvecklingsfonderna i olika delar av landet och att man kanske kan få fler att satsa på detta att ge kunskap framöver. Jag tror att det kan betyda mycket under 1980-talet.

8 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1980/81:147 och 148 till näringsutskottet

1980/81:149 till finansutskottet

1980/81:150 till civilutskottet

1980/81:151–153 till trafikutskottet

9 § Föredrogs men bordlades åter

Konstitutionsutskottets betänkande 1980/81:7

Skatteutskottets betänkanden 1980/81:7 och 8

Justitieutskottets betänkanden 1980/81:1, 4, 5, 8 och 11

Lagutskottets betänkande 1980/81:3

Utrikesutskottets betänkanden 1980/81:7–9

Socialutskottets betänkande 1980/81:5

Utbildningsutskottets betänkande 1980/81:8

Trafikutskottets betänkanden 1980/81:1 och 2

Jordbruksutskottets betänkanden 1980/81:6–8

Näringsutskottets betänkanden 1980/81:1, 4, 5, 8 och 9

Arbetsmarknadsutskottets betänkanden 1980/81:4–6

10 § Föredrogs och bifölls

Interpellationsframställningarna 1980/81:56–58

11 § Anmälades och bordlades

Proposition

1980/81:44 om sänkt minimitid för fängelsestraff

12 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

1980/81:154 av *Kjell-Olof Feldt m. fl.*

med anledning av proposition 1980/81:45 med förslag till ändring i lagen (1978:428) om aktiesparfonder, m. m.

1980/81:155 av *Siri Häggmark m. fl.*

med anledning av proposition 1980/81:25 med förslag till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1980/81

1980/81:156 av *Axel Andersson m. fl.*

med anledning av proposition 1980/81:66 om vissa åtgärder på telecområdet

13 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 21 november

1980/81:132 av *Svante Lundkvist (s)* till industriministern om sysselsättningsgarantin för Hälleforsnäsverken:

I samband med att AB Överums Bruk, som är ett dotterbolag till Facit AB inom Electroluxkoncernen, övertog verksamheten vid det krisdrabbade AB Järnförädling i Hälleforsnäs träffades en uppgörelse mellan regeringen och Electroluxkoncernen som bl. a. innebar att regeringen föreslog och riksdagen beviljade ett räntefritt avskrivningslån på 70 000 000 kr. till Facit AB. Lånet skulle användas för att täcka uppkomna drift- och omstruktureringskostnader i den övertagna rörelsen. Som en motprestation utfäste sig Överums Bruk att driva fortsatt verksamhet vid Järnförädlingens anläggningar i Hälleforsnäs under viss tid och med visst antal anställda. Fr.o.m. den 1 januari 1981 skall en ny juridisk enhet bildas av Hälleforsnäsverken och Falkenbergsgjuteriet (inom Electrolux).

Vilka åtgärder kommer industriministern att vidta för att försäkra sig om att Överums Bruks sysselsättningsgaranti vad avser Hälleforsnäsverken kommer att gälla även efter bildandet av den nya juridiska enheten?

den 24 november

1980/81:133 av tredje vice talmannen *Karl Erik Eriksson (fp)* till statsrådet Britt Mogård om planerad utbyggnad av Taserudsskolan i Arvika:

Byggandet av Taserudsskolan i Arvika är ett unikt projekt, som har något av "pilotkaraktär" med sin planerade integrering av gymnasieskola, vårdskola, arbetsmarknadsutbildning och särskola med yrkesträning.

Nr 32

Måndagen den
24 november 1980

*Meddelande om
frågor*

Nr 32

Måndagen den
24 november 1980

*Meddelande om
frågor*

Från ledande personer inom berörda myndigheter har det bedömts som en mycket intressant och lyckad lösning, där de olika utbildningarna delvis skulle kunna ha vissa gemensamma lokaler.

Bygget startades i slutet av 1979, och enligt planerna skulle AMU-delen påbörjas i slutet av 1980. Till den delen skulle 50 % statsbidrag utgå.

All pålning är utförd, och bygget är planerat med hänsyn till alla de från början planerade utbildningslinjerna.

Enligt uppgifter i massmedia råder nu osäkerhet om hela projektet kan slutföras på grund av att skolöverstyrelsen tänker dra sig ur sitt engagemang i skolprojektet.

Med hänvisning till det anförda vill jag fråga statsrådet Britt Mogård:

Kommer statsrådet att medverka till att utbyggnaden av Taserudsskolan i Arvika kan fullföljas enligt de ursprungliga planerna?

14 § Kammaren åtskildes kl. 14.24.

In fidem

BENGT TÖRNELL

/Solveig Gemert